

UNIVERZITA PARDUBICE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Adriana Veselská

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta

Canisterapie z antropologické perspektivy

Adriana Veselská

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adriana Veselská**
Osobní číslo: **H10363**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Canisterapie z antropologické perspektivy.**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Snahou studentky bude zmapování canisterapie v organizacích a zařízeních, kde je uplatňována. Důraz bude kladen na samotné canisterapeuty s jejich psy a zohlednění budou také klienti a zaměstnanci zařízení, kam terapeuté docházejí. Rozhovor bude uskutečněn také s lékařem a veterinářem.

Hlavní výzkumná otázka se zaměřuje na to, jaká je motivace pracovat jako canisterapeut. Dílčími cíly bakalářské práce bude zjistit, kdo jsou canisterapeuté jako lidé, jaká jsou specifika vztahu mezi nimi a jejich psy.

Bakalářská práce bude vypracována na základě následující osnovy:

- 1) Úvod
- 2) Metodologie (rozhovory, pozorování)
- 3) Teoretické zakotvení
- 4) Vlastní výzkum
- 5) Zpracování výsledku výzkumu
- 6) Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DONALDSON, J. Lidé a psi: střet kultur: proč, co a jak. Vyd. 1. Překlad Tomáš Prášek. Praha: Plot, 2011, 219 s. Most (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 978-80-7428-06.

GALAJDOVÁ, L. Pes lékařem lidské duše, aneb Canisterapie. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-879-1.

GOFFMAN, E. Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity. Vyd. 1. Překlad Tomáš Prášek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 167 s. Most (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2921-0.

FOUCALT, M. Dějiny šílenství. 1961. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994: Lidové noviny, 1994. ISBN 80-7106-085-2.

KOMAŔEK, S. Ochlupeň blížni?: zvířata v kulturních kontextech. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011, 277 p. ISBN 80-200-1904-9.

KOLEKTIV AUTORU Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6

MURPHY, R. Umlčené tělo. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-98-2.

MURPHY, R. Úvod do kulturní a sociální antropologie. 2.vyd. Praha:Slon, 2006. ISBN: 80-86429-25-3.

ODENDAAL, J. Zvířata a naše mentální zdraví: proč, co a jak. Vyd. v češtině 1. Překlad Tomáš Prášek. Praha: Brázda, 2007, 173 s. Most (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 978-802-0903-563.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lada Viková

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2013

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.
 Univerzita Pardubice
Fakulta sociálních věd
532 10 Pardubice, Studentská 84

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28. 3. 2013

Adriana Veselská

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala jak své bývalé vedoucí bakalářské práce Mgr. Tereze Hyánkové, Ph.D za její počáteční pomoc a rady, tak své současné vedoucí bakalářské práce Mgr. Ladě Vikové za její čas, který mi vždy ochotně věnovala, pečlivé opravy bakalářské práce, cenné rady a motivaci.

Poděkování patří i ostatním vyučujícím za jednotlivé konzultace. Dík patří také Mgr. Ludmile Novotné za jazykové korekce.

Tato práce by nevznikla bez informátorů, kterým děkuji za ochotu a cenné informace.

Děkuji také mé rodině, která mě podporovala po celou dobu studia.

Všem Vám moc děkuji.

Název

Canisterapie z antropologické perspektivy

Anotace

Bakalářská práce se zabývá canisterapií z antropologické perspektivy. Vychází z vlastního terénního výzkumu, který byl prováděn v zařízení, kde se canisterapie uskutečňovala (domovy seniorů, léčebny dlouhodobě nemocných, speciální školy apod.). Součástí terénního výzkumu bylo pozorování a polostrukturované rozhovory s informátory.

Práce je rozdělena na část metodologickou (popsán průběh terénního výzkumu) a část teoreticko-praktickou. V teoreticko-praktické části je canisterapie zpočátku uchopena v obecně rovině a posléze je zaměřena zejména na canisterapeutický tým.

Klíčová slova

Canisterapie, člověk, pes, sociální interakce

Title

Canistherapy from antropological perspective

Annotation

This thesis deals with canistherapy from anthropological perspective. Based on its own field research, which was conducted in a facility where canistherapy was performed (seniors' homes, hospices, special schools, etc.). Part of the field research was observation and semi-structured interview with informaters.

The thesis is dividend into a methodological (describes the process of field research), theoretical and practical parts. The theoretical and practical part canistherapy is initially seired in general branch then focuses particularly on the canistherapy team.

Keywords

Canistherapy, man, dog, social interaction

OBSAH

1	Úvod	10
Část 1 - Metodologická		
2	Metodologická část.....	12
2.1	Průběh terénního výzkumu	12
2.1.1	Klíčové informátoři	13
2.2	Metody získávání dat	13
2.2.1	Reflexe a etika výzkumu.....	14
2.3	Literární zdroje.....	15
2.4	Informátoři	18
Část 2 - Teoreticko-praktická		
3	Teoreticko-praktická část	20
4	Teoretické zakotvení	20
4.1	Human-Animal Studies	20
5	Účastníci canisterapie jako sociální aktéři	21
6	Pes v historickém kontextu.....	23
6.1	Socializace psa	23
7	Canisterapie z pohledu zdraví, stigmatu a postižení	25
8	Canisterapie v teorii.....	28
8.1	Metody canisterapie	28
9	Canisterapie v praxi	29
9.1	Cílové skupiny v canisterapii	29
9.1.1	Děti a mládež	30
9.1.2	Dospělí	31
9.1.3	Senioři.....	32
9.2	Výběr a příprava psa pro canisterapii.....	34
10	Jak může být canisterapie vnímána z antropologického hlediska?	37
10.1	Jak je canisterapie ovlivněna vybranými aspekty	40
10.1.1	Hrubé chování ke psovi ze strany klienta – přístup intormátorů	40

10.1.2	Polohování	44
10.1.3	Vlastnění či nevlastnění psa – přístup informátorů	46
11	Závěr.....	51
12	Bibliografie.....	53
	Přílohy	

1 Úvod

Na myšlenku zvolit si canisterapii jako téma bakalářské práce mě přivedla moje sestra, která pracovala ve speciální škole, kde se canisterapie vykonávala. Téma mě zaujalo z toho důvodu, že mám pozitivní vztah ke zvířatům, zejména psům.

Na začátku terénního výzkumu jsem o canisterapii věděla jen velmi málo informací. Psaní bakalářské práce jsem tedy vnímala jako možnost, jak se dozvědět více o této metodě a zejména o vztahu člověka a psa.

Historie vývoje psa jako lidského společníka je datována různě (10-60 tisíc let), nesporné však je, že pes od samého začátku soužití s člověkem plnil kromě funkce pomocníka (hlídací, lovecký, pastevecký, dopravní) i funkci hygienickou a společenskou. Obecně se přijímá názor, že předkem psa je vlk obecný.

Canisterapie je podpůrná metoda, která využívá pozitivního působení psa na fyzickou, psychickou a sociální stránku jedince. Nemá však léčebné účinky a ani nenahrazuje medicínskou léčbu, ale snaží se usnadnit klientům jejich život. Canisterapie je jednou z forem zooterapie (využívání různých zvířat pro terapii, např. kočky, psi, koně apod.).

Slovo - „canisterapie“ je složeno z: canis = pes a terapie = léčba. Autorkou tohoto termínu se stala v roce 1993 Jiřina Lacinová. Zprvu se termín používal pouze v České republice, posléze se ujal i v zahraničí (např. v Německu).

Tato forma terapie se v současnosti stává čím dál více populárnější, zajímá se o ni stále více lidí, ať dobrovolníků nebo odborníků. Úroveň canisterapie se však různí tím, že v České republice neexistuje jedna zastřešující organizace, canisterapie není právně ukotvena, liší se kvalita canisterapeutických zkoušek. Jako příklad této nejednoznačnosti může být uvedeno ten, kdy někteří canisterapeuti vykonávají canisterapii jako dobrovolníci, tedy bez nároku na finanční ohodnocení a naopak ti, kteří za ni žádají finanční odměnu.

Canisterapie nachází široké uplatnění. Využívá se u dětí, dospělých i seniorů. Nejčastěji je vykonávána ve speciálních školách, denních stacionářích, domovech seniorů, léčebnách dlouhodobě nemocných, psychiatrických léčebnách aj.

Bakalářská práce je rozdělena na část metodologickou a část teoreticko-praktickou. V metodologické části popisuji průběh terénního výzkumu, klíčové informátory, metody získávání dat, reflexi a etiku výzkumu, literární zdroje a stručné informace o informátorech. V teoreticko-praktické části využívám výpovědi informátorů, které doplňuji teoriemi z odborné literatury.

Cílem bakalářské práce je zodpovědět na následující výzkumné otázky:

- 1) Jak může být canisterapie vnímána z antropologického hlediska?
  - cílem této otázky je zodpovědět, jestli se mění chování psa v průběhu canisterapie nebo je vždy stejné a zdali pes vnímá canisterapii jako pracovní činnost či nikoliv. S těmito otázkami souvisí i dílčí otázky. Odpovědi na tyto otázky jsem získala z výpovědí informátorů a částečně také z pozorování.
- 2) Jak je canisterapie ovlivněna vybranými aspekty?
  - cílem této otázky je zodpovědět, zdali se v canisterapie projevuje to, když informátor psa vlastní či nikoliv a jaké jsou přístupy informátorů k tomu, když je se psem ze strany klienta hrubě zacházeno (tahání za chlupy, šlápnutí na ocas apod.). Odpovědi na tyto otázky jsem získala také z výpovědí informátorů a částečně z pozorování.

2 METODOLOGICKÁ ČÁST

Metodologická část popisuje průběh terénního výzkumu, klíčové informátory, metody získávání dat, reflexi a etiku výzkumu, literární zdroje a stručné informace o informátorech.

Výsledky terénního výzkumu nejsou zobecnitelné a vztahují se pouze na informátory daného terénního výzkumu.

2.1 Průběh terénního výzkumu

Vzhledem k zachování anonymity informátorů neuvádím přesná místa, kde byl výzkum realizován. Postačuje zmínit, že výzkum probíhal v krajském městě a v jednom z menších měst (25 000 tis. obyvatel).

Před zvolením tématu bakalářské práce jsem si musela uvědomit, zda bude reálné najít informátory pro terénní výzkum. Terénní výzkum měl být zpočátku zaměřen pouze na canisterapeuty, kteří pracovali s dětmi a docházeli tedy do speciálních škol nebo různých zařízení, která děti navštěvují, např. rodinných integračních center. Uvědomila jsem si však (i díky mé vedoucí práce), že by bylo účelnější zaměřit se na širší okruh informátorů a tím lépe zmapovat prostředí canisterapie.

Vyhledala jsem si, že canisterapie se provozuje v různých zařízeních (speciální školy, domovy seniorů, oddělení dlouhodobě nemocných apod.). Obavy z toho, že bych nemusela získat dostatečný počet informátorů, odpadaly. Téma jsem tedy definitivně potvrdila.

Většina informátorů byla získána prostřednictvím internetu (dva první informátory jsem získala i díky sestře¹, avšak z důvodu úmrtí psa a rozvázání smlouvy canisterapeuta se zařízením, kam docházel, ze spolupráce sešlo). Jeden informátor byl získán metodou „sněhové koule“² (canisterapeutka mi poskytla kontakt na další canisterapeutku).

Terénní výzkum vznikl na základě výpovědi devíti informátorů. Před prvními návštěvami canisterapie jsem si nastudovala základní literaturu, abych se nemusela ptát i na základní informace.

Terénní výzkum se také neobešel bez řady potíží a překážek (nečekané úmrtí psa mé první informátorky, zrušení canisterapie v prvním zařízení, kde jsem měla dohodnutou spolupráci, nutná změna vedoucího, odmítnutí rozhovoru od canisterapeutky, která byla klíčová pro jednu z výzkumných otázek apod.).

---

¹ Sestra pracovala v zařízení, kde probíhala každý týden canisterapie.

² Metoda výběru zkoumaných osob do vzorku řetěžením kontaktů (dostupné z: [http:// http://slovník-cizich-](http://http://slovník-cizich-)

² Metoda výběru zkoumaných osob do vzorku řetěžením kontaktů (dostupné z: [http:// http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/metoda-snehove-koule](http://http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/metoda-snehove-koule)).

Po počátečních potížích byli informátoři opět intenzivně sháněni přes internet na podzim roku 2012. Celkem bylo osloveno devět zařízení. Ze všech bylo odpovězeno, ať už kladně či záporně. Ukázalo se, že canisterapie byla provozována v sedmi z nich. Zbývající dvě organizace reagovaly následovně. V jedné byla canisterapie zrušena pro nezáměr. V druhé, psychiatrické léčebně, mi bylo sděleno, že pokud bych se chtěla zúčastnit canisterapie, musela bych zaplatit určitou finanční částku jako sponzorský příspěvek. Ovšem daleko důležitější se ukázalo to, že bych musela být očkovaná proti žlutence, což jsem nebyla, a dávky by se podávaly ve třech, časově dlouhých intervalech. Nemohla jsem se tedy canisterapie zúčastnit.

Organizace, kam canisterapeutické týmy (pes a člověk) docházely, byly denní stacionář, oddělení dlouhodobě nemocných, azylový dům pro ženy a matky s dětmi, domov seniorů, speciální škola a rodinné integrační centrum. Není však prioritní, jaká zařízení navštěvovaly, jelikož bakalářská práce se primárně nezaměřovala na jednotlivá zařízení a canisterapii v nich. Přesto bylo nutné brát zřetel na to, když některý z informátorů pracoval s dětmi a jiný se seniory. Jejich odpovědi mohly být tímto faktem ovlivněny. Nejpodstatnější bylo vidět canisterapeuty při aplikování canisterapie a poté s nimi uskutečnit rozhovor.

2.1.1 Klíčoví informátoři

Dvě informátorky jsem považovala za klíčové. První z nich mi poskytla kontakt na další informátorku a díky svému vzdělání (speciální pedagog) měla neocenitelné zkušenosti, přehled a nadšení pro vykonávání této činnosti. Druhá z klíčových informátorek sice oproti první neměla vzdělání v oboru, přesto jsem ji považovala za klíčovou z toho důvodu, že mi byla nápomocná po celou dobu psaní bakalářské práce. Kdykoliv po předchozí telefonické domluvě jsem za ní mohla přijít domů a poskytla mi rozhovor. Ukazovala mi také pomůcky pro canisterapii a půjčila mi jednu z nejnovějších knih o canisterapii. Takový přístup byl neocenitelný.

2.2 Metody získávání dat

Ve svém výzkumu jsem vycházela z kvalitativní metody. „Síla kvalitativních dat spočívá v tom, že jsou přirozeně uspořádaná a popisují každodenní život. Vyznačují se lokální zakotveností a nejsou vytrhována z kontextu dění. Mají popisovat podrobnosti případu, vesměs za delší časový interval. Snažíme se přitom jít za *co* a *kolik* a blížit se k *proč* a *jak*“ (Hendl, 2012:161).

Mezi vhodné techniky sběru dat využívané při kvalitativním výzkumu řadíme pozorování, nestandardizovaný rozhovor, obsahovou analýzu. Canisterapii je vhodné hodnotit též foto a videodokumentací (Velemínský a kol., 2007:199). V terénním výzkumu jsem využila fotodokumentace, která je uvedena v příloze práce.

Informátory jsem na začátku výzkumu ujistila, že práce je anonymní, tudíž nebudou uvedena jejich jména. S každým informátorem jsem uskutečnila minimálně tři rozhovory a alespoň dvakrát jsem se zúčastnila canisterapie. Rozhovory byly polostrukturované. Měla jsem vždy připravené otázky, ale zároveň informátoři měli dostatečný prostor, pokud sami chtěli hovořit o nějakém tématu, které jim bylo blízké, ovšem nesměli se příliš vzdalovat od původního záměru. Rozhovory probíhaly buď po skončení canisterapie nebo jsme si e-mailem domluvily samostatnou schůzku (kavárna, domov, zaměstnání apod.). Dbala jsem na to, aby se první rozhovor uskutečnil až po první hodině canisterapie, abych viděla, jak informátoři k terapii přistupují. Rozhovory jsem si nahrávala na diktafon, po následném vyjádření souhlasu informátora. Pouze jedna informátorka nesouhlasila s nahráváním na diktafon. Tento nesouhlas jsem respektovala.

Součástí získávání dat bylo také pozorování. „Rozhovory obsahují vždy směs toho, co je a toho, co si o tom informátor skutečně myslí. Pozorování naproti tomu představuje snahu zjistit, co se skutečně děje“ (Hendl, 2012:191).

Pozorování jsem se věnovala proto, že podle slov Silvermana (2005:44) je to způsob, jak opravdu porozumět určité skupině lidí.

Většina canisterapeutů neměla nic proti tomu, abych se zúčastnila jejich hodiny. Pouze jeden canisterapeut mě upozornil, že budu moct přijít pouze jednou, jelikož pro něj byla canisterapie velice osobní záležitost a nechtěl, aby byly přítomné cizí osoby. Rozhovory neodmítal.

Při canisterapii jsem se snažila zapojit nejvíce u dětí, jelikož tam byla má pomoc nejplatnější (např. u seniorů nebyla možnost, s čím bych mohla pomoci). Podávala jsem např. pomůcky, pomáhala s dětmi, které byly na vozíku nebo pouze ležely apod.

2.2.1 Reflexe a etika výzkumu

Canisterapeuti a lidé podílející se na canisterapii (zaměstnanci zařízení), které jsem měla v průběhu terénního výzkumu možnost poznat, byli vždy velmi ochotní, milí a vstřícní. Někteří mi nemohli věnovat tolik prostoru pro schůzky a rozhovory, což bylo dáno časovou vytížeností informátorů. Téměř všichni docházeli do práce a canisterapii se věnovali ve svém

volném čase. Pouze jedenkrát mi nebyl umožněn rozhovor a ani možnost zúčastnit se canisterapie (jednalo se o důrazné odmítnutí). Atmosféra na canisterapiích byla příjemná a na klientech a canisterapeutech bylo vidět očekávání, co hodina přinese. Nejemotivnější byla canisterapie u seniorů a v léčebnách dlouhodobě nemocných (úsměv, komunikativnost, radost...).

Pokud bych měla reflektovat to, jak jsem se cítila při kontaktu s klienty využívající canisterapii, tak u klientů duševně zdravých (seniorů, dlouhodobě nemocných apod.) byl kontakt bezproblémový, přirozený. Při kontaktu s postiženými klienty (jak dětmi, tak dospělými) jsem mnohdy nevěděla, jak v určitých situacích reagovat nebo jak s klienty hovořit. Nejobtížnější bylo, jak reagovat na různé vzniklé situace, např. pád klienta z vozíku, pomoc při oblékání dětí s dětskou mozkovou obrnou (obtížná manipulace, křeče apod.), na některé všetečné dotazy klientů apod. To, aby člověk věděl, jak na vzniklé situace reagovat a jak s klienty hovořit, vyžaduje dlouhodobý kontakt.

Z etického antropologického hlediska byla canisterapie citlivým tématem, protože jsem se setkávala s nemocnými, starými a postiženými klienty. Bylo tedy nutné brát zřetel na jejich zdravotní stav a od tohoto jejich zdravotního stavu se odvíjel i můj přístup k nim. Z mojí strany byla nutná ohleduplnost, empatie, trpělivost apod. Žádný z klientů, ani žádné zařízení nevyjádřilo nesouhlas s mojí účastí na canisterapiích.

Z důvodu zachování anonymity neuvádím jména informátorů, jsou uvedeny pouze zkratky, CT = canisterapeut. Nejsou uvedena ani přesná místa, kde byl výzkum realizován. Každý informátor byl před rozhovorem upozorněn, že pokud by nechtěl na položenou otázku odpovídat, nemusí. V příloze uvádím fotografie dětí z jedné hodiny canisterapie, pro jejich uveřejnění jsem si vyžádala souhlas zákonného zástupce. Tento souhlas za účelem utajení identity dětí neuvádím.

2.3 Literární zdroje

Velemínský a kol. (2007:200) uvádí, že v současné době neexistuje v českém jazyce dostatek odborné literatury o canisterapii. Doposud vyšly pouze dvě monografie. Konstatuje to v roce 2007 a od té doby vyšly další dvě monografie. První od Zdenky a Lenky Galajdových *Canisterapie, pes lékařem lidské duše* z roku 2011 a druhá, *Canisterapie v teorii a praxi* od sdružení „PIAFA“ ve Vyškově (Markéta Stančíková a Jitka Šabatová, 2012).

Za nejdůležitější literární zdroje považuji publikace od Lenky Galajdové *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*, vydána v roce 1999 a druhou její knihu *Canisterapie, pes*

lékařem lidské duše (2011), kterou publikovala i se svojí matkou. Knihy na sebe volně navazují. V první zmiňované je uveden historický pohled na psa a role psů v různých zařízeních, kde se uplatňuje canisterapie. Druhá, navazující kniha je z první části tvořena fiktivními rozhovory a druhá část je věnována teoretické canisterapii (zásady, doporučení aj.). Autorky mají dlouholeté zkušenosti s canisterapií a svérázný, až radikální přístup k ní, např. Zdenka Galajdová úplně odmítá jednu z forem canisterapie – polohování.³

Erving Goffman je autorem knihy *Stigma – poznámky o způsobech zvládnání narušené identity*. Canisterapie se využívá u lidí postižených, starých, nemocných, lidí, kteří jsou určitým způsobem stigmatizováni. Kniha mi tedy pomohla alespoň částečně pochopit to, jak se takoví lidé cítí a co prožívají. V knize je četné množství vysvětlujících příkladů.

Ve své bakalářské práci jsem využívala také poznatků z knihy od antropologa Roberta F. Murphyho *Umlčené tělo*. Je jedinečná, protože antropolog dosud žádnou podobnou knihu nenapsal. Murphy popisuje, jak se jeho tělo postupně měnilo v důsledku nemoci. Autor své onemocnění míchy pojímá jako dlouhodobý antropologický výzkum. Tato publikace mi umožnila částečně se vcítit do situace postižených a nemocných lidí, kteří jsou právě nejčastějšími klienty canisterapie.

Kniha *Lidé a psi: střet kultur* od Jean Donaldsonové ovlivnila můj pohled na vztahy mezi lidmi a psy. Jean Donaldsonová popisuje ve své knize psy v reálném světle, bez jakéhokoliv obhajování. Zastává názor, že psi jsou amorální, zajímají se jen sami o sebe a všechno, co je v jejich dosahu, vnímají jako žvýkácké hračky. Zároveň říká, že jsou velmi sociální, mají dobře vyvinutý čichový systém a konflikty řeší prostřednictvím ritualizované agrese. Autorka ve své publikaci také zmiňuje antropomorfizaci a říká, že se nevztahuje pouze ke psí inteligenci, že špatně také pohlížíme na to, jak oni se dívají na nás (rozhodně se nesnaží lidem v čemkoliv vyhovět apod.). Zmiňuje také důležitost socializace. Sama autorka nevykonává canisterapii a ve své publikaci se o ní nezmiňuje.

Bakalářská práce věnující se zooterapii vznikla na oboru Sociální antropologie Univerzity Pardubice jediná: *Hiporehabilitace: pomoc na koňském hřbetě* od Simony Müllerové v roce 2010. Autorka se zabývala tím, zda na základě sdílení stejné oblasti a vzájemných interakcí, jež vycházejí z potřeb léčby na koni, vzniká komunita. V bakalářské práci analyzuje, zda je hipoterapie symbolický přechodový rituál. Říká, že dochází k několika přechodovým rituálům. Müllerová zmiňuje, že komunita vzniká na základě: „Sdílení

---

³ Polohování je jedna z metod canisterapie, při které se využívá přímého fyzického kontaktu mezi klientem a psem (Velemínský a kol., 2007:177). Touto metodou se zabývá podrobněji kapitola 10.1.2.

společných prostor, často kolektivně trávený čas, stejné přání a touhy, to jsou atributy, které činí komunitu pevně semknutou a jedinečnou“ (Müllerová, 2010:51).

Jinakost jinak: „Zdravotní postižení“ je diplomová práce od Veroniky Machákové, které vznikla také na Sociální antropologii Univerzity Pardubice v roce 2010. Práce se zabývá různými přístupy ke studiu zdravotního postižení v rámci sociologie, sociální a kulturní antropologie a disability studies. Představuje zdravotní postižení jako sociální deviaci, stav liminality a formu sociálního útlaku. „Vzhledem k tomu, že v České republice prakticky neexistuje literatura, která by se věnovala „postižení“ jako sociálnímu a kulturnímu fenoménu, považovala jsem za důležité představit hlavní proudy, které se uplatňovaly/uplatňují v rámci teoretizování o postižení. Ve své práci se zabývám nejen přínosem sociologie a sociální antropologie, ale především rolí *Disability studies*, oboru, který u nás zatím nenašel své místo. Hlavním cílem práce je srovnat vybrané teoretické přístupy, které se uplatňují při diskuzích o „postižení“, a to od výkladů postižení jako sociální deviace, prahového stavu až po jeho chápání jako stav a důsledek sociálního útlaku“. Autorka se celkem obsáhle zabývá termíny „*zdraví a nemoc*“, kterými se ve své práci zabývám i já. Je pro mě inspirací, jak autorka tyto termíny uchopuje (Macháková, 2010:9).

Na oboru sociální antropologie vznikla v roce 2009 diplomová práce *Chov koček – více než koníček*, od Markéty Ondrouškové. Práce pro mě není z hlediska mého zaměření příliš podstatná, neboť kočky nejsou využívány pro terapii. Některé z kapitol jsou přesto přínosné, např. směr „Human-Animal Studies“, kde autorka popisuje nově vzniklý obor, který se zajímá o vztah člověka a zvířete.⁴

Ivana Hejhalová napsala v roce 2010 stať s názvem: Výcvik vodících psů v organizaci (Sociologický ústav AV ČR). Stať pro moji práci byla přínosná zejména při psaní třetí a částečně sedmé kapitoly. Autorka se zabývala především sociálními aktéry v prostředí, které studovala.

---

⁴ Početně nejvíce bakalářských a diplomových prací přímo zaměřených na canisterapii vzniklo na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity. V letech 2006 – 2012 zde vzniklo přibližně na 55 prací o canisterapii, ať již se zaměřením na děti, seniory nebo s obecným zaměřením. Druhou v pořadí je Masarykova univerzita, kde v letech 2005 – 2012 vzniklo okolo 40 prací. Většina prací vzniká z oborů Speciální pedagogika nebo dalších oborů se zdravotnickým zaměřením. Ze sociální antropologie (nikoliv biologické) jsem nenašla žádnou práci zabývající se canisterapií v ČR. Další práce o canisterapii vznikaly na Karlově univerzitě v Praze, dále na Vysoké škole polytechnické v Jihlavě. Ojedinelé práce vznikaly na dalších univerzitách a vysokých školách. (zdroj: jednotlivé webové stránky univerzit a vysokých škol).

2.4 Informátoři

V následující kapitole uvádím stručnou charakteristiku každého informátora. Pro zachování anonymity text neobsahuje jejich skutečná jména. Vždy je uvedena pouze zkratka CT (canisterapeut) a příslušné pořadové číslo (1, 2, 3, atd.) V charakteristice je uvedeno pořadové číslo canisterapeuta, věk, vzdělání, místo a délka vykonávání canisterapie. Pes: jméno, rasa, věk, délka vykonávání činnosti.

Mezi informátory řadím také dvě veterinární lékařky, které jsem oslovila s žádostí o rozhovor, neboť na psy nahlízejí z jiného úhlu pohledu. S každou z nich jsem uskutečnila jeden hodinový rozhovor. Některé z jejich výpovědí zazní v bakalářské práci.

CT 1: žena, 29 let, vysokoškolské vzdělání, speciální škola a dětské rehabilitační centrum, canisterapii vykonává 2 roky, každý týden.

Pes: Bonny, border kolie, 2,5 roku, canisterapii vykonává necelý rok.

CT 2: žena, 47 let, střední odborná škola, denní stacionář, canisterapii vykonává téměř 8 let, canisterapii provozuje ve stacionáři každý týden, jinak dochází do jiných zařízení každý den, kde já už jsem ale nebyla přítomná.

Pes: Lusy, zlatý retrívr, věk – necelých 8 let, canisterapii dělá od šesti měsíců věku.

CT 3: žena, 55 let, domov seniorů ve 2 městech, canisterapii vykonává 6 let, 1-2 týdně

Pes: Enži, zlatý retrívr, věk – 10 let, canisterapii dělá 6 let.

CT 4: žena, 30 let, vysokoškolské vzdělání, canisterapii dělá 2,5 roku, provozuje ji ve speciální škole, jednou měsíčně.

Pes: Barča, kříženec, věk není znám – canisterapeutka ji našla již jako dospělou a má ji 2 roky.

CT 5: muž, 30 let, vzdělání střední odborné s maturitou, canisterapii dělá 3 roky, canisterapeut vykonává canisterapii ve speciální škole, každých 14 dní.

Pes: Forest, zlatý retrívr, věk 3 roky, canisterapii dělá 2 roky

CT 6: žena, 30 let, vysokoškolské vzdělání, canisterapii dělá 2 roky, Informátorka pracuje v domově seniorů a zároveň tam i canisterapii vykonává, jednou za 3 týdny.

Pes: Airin, maďarský ohař krátkosrstý, věk 3 roky, canisterapii dělá 2 roky.

CT 7: žena, 33 let, canisterapii dělá 5 let, vykonává ji v léčebně dlouhodobě nemocných (tam jsem se zúčastnila), ale mimo to dochází i do jiných zařízení

Pes: půjčování psi

CT 8: žena, 29 let, vysokoškolské vzdělání, canisterapii dělá 8 let, canisterapii vykonává v denním stacionáři, dříve jednou týdně, nyní jednou měsíčně

Pes: Bára, labradorský retrívr, věk 10 let, canisterapii dělá 8 let

CT 9: muž, 34 let, canisterapii dělá 5 let, vykonává ji v léčebně dlouhodobě nemocných (tam jsem se zúčastnila), ale mimo to dochází i do jiných zařízení

Pes: půjčování psi

3 TEORETICKO-PRAKTICKÁ ČÁST

„Teorie bez dat je prázdná, ale data bez teorie jsou slepá“ C. Wright Mills

Druhá část bakalářské práce je zaměřena na canisterapii v obecné rovině, dále na uvedení canisterapie do praxe, canisterapeutický tým a výzkumné otázky.

4 Teoretické zakotvení

Směr Human-Animal Studies se zabývá interakcemi mezi lidmi a zvířaty. Tento směr souvisí s mým tématem, protože se i já ve své práci zabývám vztahem mezi těmito dvěma sociálními aktéry.

4.1 Human-Animal Studies

„Vědní obor vešel do obecného povědomí až v 80. letech minulého století.⁵ Za duchovního otce je považován nositel Nobelovy ceny Konrad Lorenz“ (Odendaal, 2007:9). Po zveřejnění publikací od autorů Petera Singera „Animal Liberation“ (1975) a následovně od Toma Regena „The Case for Animal Rights (1984) došlo k narůstajícímu zájmu o zvířata mezi akademiky i veřejností. V 70. letech začal směr Human-Animal Studie včleňovat zvířata do řady akademických prací (Kenneth Shapiro, Margo DeMello, 2010:307-308).

Tento obor věnuje pozornost mezidruhové interakci (pozitivní, negativní i ne-interakci) člověka a zvířete a právě tento vztah se v posledních desetiletích dostává do popředí. Důvodem, proč se tento vztah dostává do popředí, je podle Hejhalové (570:210) rozmach feministických a ekologických hnutí, jehož součástí je i Hnutí za práva zvířat.

Přestože interakce mezi člověkem a zvířetem jsou běžným jevem, tak i přesto jsou mnoha vědními obory ignorovány (Sanders, 2006).

Zapojení zvířat nejen do sociologických, ale i jiných výzkumů (i antropologických) není příliš časté, neboť vyvolává obavu o validitě získaných dat. Pokud antropologové zvířata ve svých výzkumech zohledňují, tak představují pouze dílčí aspekt v obecné rovině etnografických výzkumů. Vznikají ale i studie, kde zvířata hrají klíčovou roli (např. pozice psů v kultuře Inuitů, Langrand, 2002). Zvířatům je věnována jen malá pozornost i přesto, že

---

⁵ V této době vznikaly vědecké společnosti, psaly se články do vědeckých i populárně naučných časopisů, konaly se vědecké konference (Odendaal, 2007:9).

jsou součástí rodinných, ekonomických, často etnických či politických vztahů (Hejhalová, 2010:570).

Základ nezájmu o lidsko-zvířecí interakce zřejmě pramení již ze 17. století, kdy René Descart považoval zvířata za nemyslicí stroje. Zvířaty neopovrhoval, pouze se snažil zdůraznit jedinečnost lidství (Sanders, 2006).

Karteziánská ortodoxie, která je založena na předpokladech lingvocentrismu, až do nedávna vylučovala zvířata ze společenskovedních analýz proto, že postrádají schopnost používat jazyk a tudíž nemohou myslet. Podle Ondrouškové (2009:8) je tohle pouze dílek celé skládky o interakcích mezi člověkem a zvířetem. Pokud bychom chtěli znát celou skládku, museli bychom vycházet z toho, že současné postoje jsou ovlivněny tím, jak se věda formulovala (z jakých myšlenek vycházela apod.) a jak se k tomuto fenoménu staví akademická půda.

Pokud bychom si měli shrnout jednu ze základních otázek směru Human-Animal Studies, pokouší se najít původ opomíjenosti lidsko-zvířecích interakcí.

5 Účastníci canisterapie jako sociální aktéři

Sociálních aktérů v canisterapii je hned několik, nejdůležitější však je canisterapeutický tým, a proto je v následující kapitole zobrazen podrobněji. Velemínský a kol. (2007:61) řadí mezi další sociální aktéry klienty, odborníky v pomáhajících profesích, zařízení, ve kterém se canisterapie provozuje, rodinu, organizaci, která sdružuje canisterapeutické týmy a v neposlední řadě veterinární lékaře. Přestože všichni tito sociální aktéři jsou důležití, není nutné, aby byli vždy účastni, ale je nutná mezi nimi interakce (porady, konzultace apod.).

Dále bych chtěla poukázat na trojúhelníkový vztah, ve kterém figuruje člověk, pes a klient. Jednání sociálních aktérů v každodenních interakcích vyplývá ze zažitých a samozřejmých předpokladů. Canisterapeuti vnímají svoji práci jako samozřejmost a nepozastavují se nad jejími specifiky či zvláštnostmi, jaká v tom vidíme my, outsideři. Ale tato „zažitost“ se projevuje ve všech profesích, jelikož člověk po delším působení ve stejném prostředí, ztrácí nadhled. Několik informátorů mi povědělo, že pokládám otázky, nad kterými nikdy nepřemýšleli a neuvědomovali si je. Sociální jednání je založeno na důvěře v interakcích. Sociální jednání se uskutečňují v určitých strukturách, ale zároveň platí, že tyto struktury jsou v interakcích reprodukovány tím, jak se na ně aktéři orientují (Hejhalová, 2010: 572-573).

Pes jedná skrze to, že se v sítích léčení stává sociálním aktérem. V této době se již psi daleko méně využívají jako pracovní a stávají se z nich společníci a dochází k rozšiřování psa jako sociálního aktéra. To, že pes stále více proniká do společnosti lidí, má spojitost jistě s tím, že ho pojmenováváme. „Dát někomu jméno je uznáním individuality, toho, že dotyčný tvor vlastní identitu a je pocíťován jako osobnost“ (Muzikářová, 2009:17-18; Kouřil, 2002:2; Coren, 2001:43). Z pozorování a rozhovorů s informátory jsem poznala, že právě antropomorfizace⁶ vytváří základ vztahu mezi canisterapeutem a psem. Canisterapeuti pohlížejí na svého psa jako na partnera jim rovného a antropomorfizují ho. Říkají o něm, že pes je nemocný, je na dovolené, relaxuje, je našťvaný apod.⁷

Terapeut se snaží přimět psa, aby léčil, a dosahuje toho tím, že s ním má vytvořený vztah (pouto, důvěru). Tato důvěra se projevuje tím, že pokud se pes dostane do nějaké nepříjemné situace, tak bezpečí hledá vždy u svého majitele (jde k němu, otáčí se na něho apod.). Výpověď informátorky CT4 na to, zdali si myslí, že má se svým psem vytvořenou důvěru: „*Jo, myslím si, že určitě, na ní je to třeba i vidět, že se stane, že jí někdo zatahá a ona se po mě otočí, že nejde a toho člověka nekousne, ale otočí se po mě takovým pohledem, udělej něco, mně se to nelíbí. Vidím na ní, že se s tou prosbou obrací na mě, ať něco udělám. Takže tam to pouto určitě je, to by asi jinak nešlo.*“ Z pozorování bylo zřejmé, že se u psa projevuje také naučená podvědomá reakce na určitý podnět. V tomto případě se jedná o to, že on ví, že na každé canisterapii dostane odměnu v podobě pamlsků, tudíž přimět ho, aby léčil, je tímto také snazší.

Jsem přesvědčená o tom, že klient je v tomto trojúhelníkovém vztahu v pozici, kdy oba aktéři (člověk i pes) projevují touhu vyhovět tomuto aktéru (klientovi). Tato touha se projevuje v tom, že člověk i pes překonávají překážky⁸ spojené s tím, aby canisterapie mohla pravidelně probíhat. Klient si je vědom (obecně, bez rozlišení jeho diagnózy), že je pro canisterapeutický tým důležitý, potřebný, díky němu canisterapeut nachází uspokojení vlastních potřeb a tužeb (pomáhat, být užitečný apod.) a klient naopak dává canisterapeutovi najevo, že jeho úsilí není marné (úsměv na tváři, zlepšení stavu, komunikace apod.).

---

⁶ Přisuzování lidských vlastností zvířatům; polidšťování (dostupně z: http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=antropomorfizace).

⁷ V rozhovorech jsem se nesoustředila na otázky ohledně antropomorfizace.

⁸ Canisterapeutické zkoušky, finanční náklady, onemocnění člověka nebo psa, částečná ztráta volného času apod.

6 Pes v historickém kontextu

O historii psů je toho napsáno mnoho. I přesto Woloy (2005:13) uvádí, že abychom pochopili nové, musíme často studovat staré. Jelikož moje bakalářská práce není postavena na historii o psech, tak by nebylo vhodné ji sáhodlouze popisovat.

Přesto jedna z dějinných etap má přímou souvislost s mým tématem. Galajdová (1999:15) zmiňuje, že pes patřil k výbavě babylonského lékaře, protože již tehdy byla známa léčivá moc psích slin a bylo běžné dát psovi olízat rány nemocného.

Podle jedné internetové stránky veterinárního lékaře opravdu sliny (a nejen psi) obsahují složky, které mají hojivé účinky. Problém je však v tom, že kromě těchto příznivě působících látek je v tlamě zvířete i obrovské množství nejrůznějších mikroorganismů, které hojení ran naopak velmi komplikují. Je možné, že v minulosti se opravdu mělo za to, že sliny mají pouze pozitivní účinek a negativní nebyl znám.⁹

Stimulaci olizováním uvádí i Velemínský a kol. (2007:180). Stimulací nazývá to, když se klient nechá od psa olizovat v obličejové části nebo v oblasti horních končetin. Klientovi nesmí být stimulace nepříjemná. Této metody se může využít i při odměňování granulemi, kdy terapeut pokládá klientovi na různá místa na těle granule a pes je slízává. Stimulace olizováním (jazyk psa) připomíná „masážní pomůcku“, která má pozitivní účinek na stav klienta.

Tuto formu stimulace praktikovala i jedna z mých informátorek (CT4), která dětskému klientovi pokládala na břicho granule a pes je slízával.

6.1 Socializace psa

Tuto podkapitolu jsem zařadila proto, že téměř všichni informátoři se o socializaci psa¹⁰ ve svých odpovědích zmiňovali. Informátorka (CT1) se vyjadřovala na téma, jaký by měl canisterapeutický pes být: „*Tak určitě by měl mít pozitivní vztah k lidem, takže tam hraje velkou roli socializace psa, což je v rámci útlého věku úplně to nejpodstatnější.*“

Myslím si, že důležitou součástí výchovy psa je i jeho socializace. Jean Donaldsonová (2011:64) uvádí: „Socializace znamená habituaci, tedy zvyknout si na prvky prostředí tím, že je jim subjekt vystaven.“ Bylo by problematické, kdyby se zvíře v dospělosti bálo všeho,

⁹ Dostupné z: <http://www.bonavet.cz/clanky/omyly-a-myty-o-zdravi-psu-a-kocek.html>.

¹⁰ Socializace jedince podle slovníku cizích slov (http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=socializace) znamená, že si osvojuje určité chování a jednání, které mu umožňuje začlenit se do společnosti. Socializace psa je obdobný proces, popisuje ho autorka Jean Donaldsonová (2011:64).

s čím by přišlo do kontaktu, existuje socializační období, které je označováno jako „Krátké životní období, které trvá zhruba od třetího do třináctého týdne života. V této době by si štěně mělo vytvořit jednak správný postoj k běžným podnětům z okolí, jako jsou auta, tramvaje, vlak, hasičská siréna, hluk popelářského auta, vysavač, fén, televize, kuchyňský robot, travní sekačka atd. (tento proces se nazývá habituace), a pak také k ostatním živočichům včetně lidí různých věkových kategorií. Tento proces se nazývá socializace, a proto se o této životní etapě hovoří jako o období socializačním.“¹¹ Velemínský a kol. (2007:56) dodává, že socializační období je doba, „Kdy se pes učí základy veškerého sociálního chování. V tomto období se pes také učí komunikovat s člověkem a vytvářejí se základy pozdějšího vztahu.“

Tuto definici svou výpovědí potvrzuje i informátorka (CT1), která popsala, že je žádoucí, aby zvíře v období, kdy je štěně přišlo do kontaktu s co nejširší škálou věcí, zvířat a lidí: „*Jakmile canisterapeut vychovává svého pejska od štěňátka ke canisterapii, teda tohle by podle mě měl dělat každý majitel psa, úplným základem je prostě socializace psa, to znamená vodit ho mezi lidmi, mezi různými prostředími, mezi vlaky, autobusy, nádraží, náměstí, obchody, různými situacemi, dětmi, dospělými senioři, teď mě zrovna napadají i typy povrchů, pes který nezná v životě lino a šlápne na něj, tak to může být špatný. Má to obrovský vliv na toho psa, může to pro něj být stres. To všechno je úplný základ k tomu, aby si na spoustu věcí pejska zvyknul, prostřednictvím toho, že se mu v těch neznámých situacích pro něj nic nestane a je v bezpečí, protože ten jeho pán tam je, tak to je základ dobrého vztahu, který pak rodí to ovoce při canisterapii.*“

Donaldsonová (2011:65-66) dodává, že pokud by štěně v socializačním období nebylo vystaveno různým věcem, dopravním prostředkům, zvířatům, lidem apod., je reálné, že v dospělosti by se u něho projevoval strach nebo dokonce agrese.

Informátorka (CT8) vypověděla, že její pes není socializován ve vztahu k jiným psům: „*Ona není socializovaná k ostatním psům, je vyloženě nešťastná, když musí jednou za rok na zkoušky a na těch zkouškách je samozřejmě odložení nebo chození ve slalomu a při tom slalomu je vyloženě nešťastná, když má projít mezi ostatními psy nebo nedej bože, když si jde nějaký pes k ní čuchnout, tak to je vyloženě vzteklá a čím je starší tak tím je vzteklejší, ale pokud ten pes chodí do toho místa sám, tak je úplně jedno, prostě když nepřijde do styku s jinými psy.*“ Ale dále uvádí, že ve vztahu k prostředí je pes socializovaný: „*Jo, to jo, to už se zjišťuje u canisterapeutických zkoušek a tam nás nezajímá, jak reaguje na ostatní psy, protože spousta psů si má potřebu něco vyříkat a to kdybychom měli všechno řešit, tak se*

---

¹¹ Dostupné z: <http://www.hanazertova.cz>

zblázníme...zjišťuje se právě to, jak ten pes reaguje na prostředí, to je to, co je důležité a ne to, jak reaguje na jiného psa.“

Na základě mého terénního výzkumu jsem poznala, že socializace canisterapeutického psa je velmi důležitá. Klienti často používali různé kompenzační pomůcky (vozík, berle apod.), děti (např. s autismem) vydávaly nepřírozené zvuky, byla jsem přítomná i pádu klienta a psi v žádném z uvedených příkladů nejevili známky leknutí, strachu či agrese. Ačkoliv informátorka (CT8) uvedla názor, že není nutné, aby byl pes socializovaný ve vztahu k ostatním psům, tak podle mého názoru to sice bezpodmínečně nutné není, ale bylo by to vhodné. Při cestě na canisterapii se pes setkává s jinými psy a může vzniknout i situace, kdy do daného zařízení může začít chodit více psů najednou. Potom je socializace ve vztahu k jiným psům vyhovující.

7 Canisterapie z pohledu zdraví, stigmatu a postižení

Na canisterapii můžeme pohlížet z různých antropologických úhlů pohledu. Protože se canisterapie nejčastěji uplatňuje u lidí nemocných, postižených a starých, tak se domnívám, že je vhodné zmínit, jak autoři k těmto tématům přistupují a jaké skutečnosti vyplývají z mého pozorování a výpovědí respondentů.

Myslím si, že v současné společnosti je postavení nemocných, postižených nebo jinak stigmatizovaných lidí ucházející, ale ne vždy tomu tak bylo.^{12 13} Podobně bylo nahlíženo i na psy. Foucault (1994) ve své publikaci pojednává o lidských chorobách (mentálních, sexuálních apod.) v historickém kontextu. V jeho publikaci mě mimo jiné zaujala část, kdy pohlíží také na zvířata. Zmiňuje, že pro západní kulturu nebylo samozřejmé, aby se zvíře podílelo na plnosti, moudrosti a řádu přírody Tato myšlenka přišla až mnohem později, ale přesto nepronikla do hloubky obraznosti. Zvíře patří spíš k anti-přírodě a k negativitě (ohrožuje řád a pozitivní moudrost přírody). Zvíře ztratilo svou negativní moc až tehdy, když filozofie přešla v antropologii a člověk uznal sám sebe za součást přírody. Myslím si, že právě canisterapie může být příkladem toho, že zvíře ztratilo svou negativní moc a je využíváno právě k tomu, aby pomáhalo.

---

¹² Staří Římané i Řekové odmítali postižené. Židé měli zákaz zabíjet postižené novorozence a křesťanství přiznalo postiženým právo na důstojný život (Lechta, 2010:57-60).

¹³ Osoba, která měla dříve stigma, byla záměrně označována tělesnými znaky (vyřezávání či vypalování do kůže apod.), aby bylo zřetelné něco špatného, neobvyklého apod. Dnes stigma označuje osobu, která se nějakým způsobem odlišuje od všeobecně platných standardů a hodnot (od fyzických, psychických či sociálních). Stigmatizace znamená připsání negativních atributů osobě a tím se aktivuje proces stigmatizace (Novosad, 2011:73-74).

Murphy (2001:95) uvádí, že společnost má předsudky vůči postiženým lidem, ale z výpovědí informátorů vyplývá, že společnost má mnohdy předsudky i vůči samotným canisterapeutům. Někteří se setkali s opovržením vůči tomu, že vykonávají canisterapii. Důvodem takového pohledu je podle některých lidí hrubé zacházení se psem ze strany canisterapeutů a také to, že canisterapie hraničí s týráním psů.¹⁴ Někteří lidé se pozastavují i nad tím, že canisterapeuti docházejí dobrovolně do zařízení, kde jsou nemocní lidé. Většina informátorů se ale setkala s uznáním ohledně toho, co dělají.

Informátorka (CT7) v jedné ze svých výpovědí uvedla, že lidé na psychiatrii jsou často bez kontaktu se svojí rodinou nebo se svými známými a canisterapie jim přináší rozplýlení: *„Konkrétně když chodíme na tu LDNku [léčebna dlouhodobě nemocných], ty lidi tam jsou dlouhodobě zavřený nebo na těch psychiatriích, ty nepřijdou ani pořádně do kontaktu se svojí rodinou nebo se svými známými, takže když tam člověk přijde s tím pejskem, tak je to obrovský rozptýlení pro ně.“*

Jedna z informátorek (CT8) spontánně hodnotila pozitivní změny v posledních desetiletí v životě postižených lidí a v jejich zapojení: *„Člověk říká, že zaplat' pánbů ty postižení nejsou teďka v těch ústavech a pokud to nejsou ty těžký případy, takže můžou chodit ven a můžou být mezi náma a může pro ně člověk něco dělat, že už prostě není ta bariéra tak strašná, jako byla.“*

Při účasti na canisterapiích jsem byla téměř vždy v kontaktu s nemocnými lidmi. Murphy (2001:19,34) ve své publikaci nepohlíží na nemoc pouze jako na somatický problém, ale také jako na psychický a sociální stav jedince. Nemoc popisuje jako pronikání cizích předmětů do těla. Toto vysvětlení je jedním z kulturně nejstarších a nejrozšířenějších.

Domnívám se, že je vhodné uvést i to, jak někteří autoři pohlíží na „zdraví“. Novosad (2011:73) cituje Goffmana a podle něho je za „zdraví považován stav celosti, integrity a vyváženosti, kdežto normalita znamená stav odpovídající tomu, co člověk i společnost za normu – za svůj srovnávací standard (resp. referenční rámeček) či měřítko hodnot – považují“.

Často jsem přicházela do kontaktu také s postiženými lidmi, nejčastěji dětmi. Podle Murphyho (2001:157) je postižení „zároveň stavem těla i aspektem sociální identity - je to proces, který uvádějí do pohybu somatické příčiny, ale definici a význam mu dává společnost. V prvé řadě jde o sociální stav.“ Murphy (2001:116;130) dále říká, že společnost klade postiženým lidem do života množství překážek, jak lidských, tak fyzických a právě tyto překážky mohou způsobit, že se lidé ocitnou v izolaci. Murphy (2001:130) shrnuje celou

---

¹⁴ Podrobněji o tomto tématu v kapitole 10.1.1.

kapitolu o postižení tím, aby si lidé uvědomili, jaké problémy mají postižení, a že nejlepší způsob je, aby se jim tenhle problém stavěl neustále před oči. Způsob jakým toho lze dosáhnout, je zákon.¹⁵

Z pozorování a výpovědí informátorů je zřejmé, že se postižení lidé v každodenním životě setkávají s řadou překážek, např. bariéry vozíčkářů – schody, apod., financování – kompenzační pomůcky pro postižené lidi. Pokud bych měla tento problém vztáhnout na canisterapii, jak bylo již v úvodu zmíněno, tak ta dosud není právně zakotvena, neexistuje jedna zastřešující organizace a z toho vyplývá i to, že je různá úroveň canisterapeutických zkoušek a tedy i celé canisterapie. Myslím si, že pokud by vyjmenované nedostatky byly odstraněny, úroveň canisterapie by se zvýšila, dostala by se více do povědomí veřejnosti, využívalo by ji více lidí a mohla by v daleko širším měřítku pomáhat a léčit. K tomuto tématu se vyjádřila informátorka (CT8), podle níž chybí iniciativa k tomu, aby byla canisterapie ukotvena v zákoně: *„Podle mě to je taky hodně o tom, že ty lidi, co tu canisterapii dělají, jsou dobrovolníci, takže ty ten svůj volný čas radši věnují tomu, že někam chodí, než aby se snažili donutit zákonodárce, aby ten pes byl nějak jinak vnímáný a pak tady jsou ti co to dělají pro peníze, kterým to je úplně šumák... takže třeba osobně si myslím, že kdyby byli lidi, který by měli čas a chuť se pouštět do nějakýho protlačování do zákona, tak by to třeba klaplo.“*

Informátor (CT9) ve své výpovědi se zaměřil také na kvalitu zařízení v kterých canisterapie probíhala a zamýšlel se i nad tím u jakých cílových skupin je pro něj canisterapie nejobtížnější: *„Je to různý, člověk přijede na psychiatrii do [název města], kde si myslím, že ta péče je třeba lepší, starají se o ně, ale někde to vůbec nefunguje. Myslím, že nejhůř na tom jsou nejhůř ležáci a LDNky, to si myslím, že tam je nedostatek personálu a ty lidi tam strádají. Nejhůř se koukám na lidi, který trpí, to co mě štve, když nemají nějakou pomoc nebo nějaký kvalitní servis, na který by měli mít nárok, spíš ty starší lidi. Mentálně nebo postižené děti, tak tam si myslím, že je to dobrý, to mě nevadí, tam nevidím, žádný problém, je o ně postaráno, řeknou si, ale tyhle starší lidi a ležáci...tam i kolikrát nerad chodím, ne kvůli tomu, že bych to nechtěl dělat, ale kvůli tomu, že se mně na to nechce koukat.“*

Podobnou výpověď jsem zaznamenala i u informátorky CT8, která taktéž spatřuje největší přínos u seniorů: *„...mě osobně přijde, že čím víc jsou ty lidi oddělený od té reality, od toho denního světa..., tak tam to má největší smysl, protože ty lidi strašně baží po tom kontaktu s venkem, jakýmkoliv...“*

---

¹⁵ Morálku můžeme nařídít a děláme to neustále (Murphy, 2011:130).

8 Canisterapie v teorii

V každé publikaci o canisterapii je rozsáhle popisována jak její teorie, tak ještě rozsáhleji její praxe. Jelikož se ve své práci zabývám canisterapií a canisterapeuty z antropologické perspektivy, nikoliv působením, vlivy, účinností apod. canisterapie na klienty, k čemuž by bylo nutné znát podrobnější teoretické zakotvení, tak postačuje, abych stručně popsala pouze metody canisterapie, protože ty budou zmiňované v dalších kapitolách bakalářské práce.

8.1 Metody canisterapie

Motodami canisterapie rozumíme aktivity za přítomnosti psa (Animal Assisted Activities - „AAA“), terapii za pomoci zvířat (Animal Assisted Therapy - „AAT“) nebo méně časté metody AAE (Animal Assisted Education - „AAE“) a krizová intervence za pomoci zvířat (Animal Assisted Crisis Response – „AACR“) (Velemínský a kol., 2007:33-35).¹⁶ Během terénního výzkumu jsem se setkala s metodami AAA a AAT (AAE informátoři využívali i při AAA, kdy se klientů ptali na otázky z oblasti vzdělávání, např. trénování paměti u seniorů, poznávání plemen psů, chování psa podle obrázků – agrese, spokojenost, apod.).

AAA „Obsahují motivační, výchovné, odpočinkové a terapeutické aktivity zaměřené především na zvýšení kvality života uživatele služby v různém terapeutickém prostředí, zařízení či instituci. Efekt aktivit v rámci této metody není přímo měřitelný, lze jej vyjádřit pouze subjektivními pocity – radost, spokojenost apod.“ (Stančíková, Šabatová, 2012:10).

AAT „V rámci této metody se zaměřujeme na konkrétní problém jedince nebo skupiny, přičemž pes zde působí jako motivační prvek. Jednotlivé aktivity jsou koordinovány odborníkem, dle povahy problému (např. motivace k pohybu, nácvik určité dovednosti apod.). Výsledky aplikace této metody jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné“ (Stančíková, Šabatová, 2012:10).

Galajdová (1999:28) shrnuje hlavní rozdíly mezi metodami AAA a AAT. Výsledky AAA spatřujeme v tom, že klient je spokojený, radostný, usměvavý a výsledky AAT jsou zaměřeny na předem stanovený cíl a jsou pozorovatelné a měřitelné. Autorka ve svých obou publikacích (1999;2011) zmiňuje pouze metody AAA a AAT nikoliv již AAE a AACR.

---

¹⁶ Dále jsou uváděny již pouze samotné zkratky.

Literatura neuvádí, která z metod (AAA nebo AAT) je četnější. Z terénního výzkumu je zřejmé, že metodě AAA se věnuje osm informátorů z devíti. Pouze jedna informátorka se věnuje AAT. Metoda AAA není zaměřena na konkrétní cíl a nejsou nutné konzultace s odborníkem. Její praktikování je tedy snazší.

9 Canisterapie v praxi

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, literatura o canisterapii rozsáhle pojímá uvedení canisterapie do praxe. Nejrozsáhleji toto téma popisuje Velemínský a kol. (2007). Canisterapeutickému týmu (pes a člověk) však věnuje necelé dvě strany z celé části o canisterapii. Proto jsem se rozhodla svou práci alespoň částečně přispět k tomuto tématu a nalézt odpověď na některé otázky.

9.1 Cílové skupiny v canisterapii

S každým informátorem jsem canisterapii navštívila třikrát a jedno canisterapeutické setkání trvalo přibližně 1,5 hodiny. Měla jsem tedy možnost sledovat tři canisterapie u každého informátora, přičemž probíhaly většinou stejně, bez výraznějších změn, jak u psa, canisterapeuta nebo personálu zařízení.

„Obecně lze říci, že je možné pracovat s dětmi, dospělými i seniory. Mohou být zdraví, s různým typem problému nebo bez něj, s různým zdravotním či sociálním handicapem“ (Stančíková, Šabatová, 2012:16). V této kapitole uvádím pouze cílové skupiny děti a mládež, dospělí a senioři, nikoliv již osoby se zdravotním, mentálním a tělesným postižením, protože seznámení s využitím canisterapie u těchto klientů není nutné z důvodu zaměření bakalářské práce.¹⁷

Jako svou nejoblíbenější cílovou skupinu uvedla informátorka (CT7) klienty na psychiatriích a v domovech seniorů, protože na rozdíl od dětí si k nim nemusí připravovat náročný program a „pouze“ si s nimi povídá. Oproti tomu informátorka (CT6), jejíž cílovou skupinou jsou senioři, by se do budoucna ráda věnovala canisterapii u dětí, a to z toho důvodu, že by si k nim mohla připravovat kreativnější program.

---

¹⁷ Více např. Velemínský a kol. (2011:143-176); Stančíková, Šabatová (2012:23:31).

9.1.1 Děti a mládež

Aktivita, které u dětí zvolíme, by měly vést k jejich rozvoji (psychomotorickému, kognitivnímu, emočnímu, sociálnímu apod.). Canisterapie může probíhat jak u dětí s postižením, tak u dětí zdravých (Velemínský a kol., 2007:132).

Na canisterapii k dětem jsem se vždy velmi těšila, neboť děti projevovaly skutečnou a nepředstíranou radost ze psa (za předpokladu, že se ho nebály atd.). Canisterapeuté, kteří se věnovali práci s dětmi, využívali formu AAA (aktivita se psem). Samozřejmě, že u dětí se může využívat i forma AAT, ale tuhle formu žádný z mých informátorů nevyužíval. Délka canisterapie byla přes jednu hodinu a vystřídaly se na ní děti z několika tříd (většinou dvou až tří). Děti často skládaly různá psí pexesa, nasazovaly psí batoh¹⁸, vodítka a obojky, cvičily se se psem, prolézaly s ním v látkovém tunelu apod.

Oblíbenou hrou, kterou informátorka (CT1) s dětmi dělala, byla hra „kuk“, kdy každé z dětí mělo rozkročené nohy na úroveň ramen a pes jimi prolezl na základě povelu „kuk“, vykounul a dostal od dětí odměnu. Psi působili radostným dojmem. Byl vidět zřetelný kontakt mezi nimi a canisterapeuty, ať už verbální (pochvaly, opakování jména psa i zdrobněle apod.) či neverbální (hlazení, poplácání apod.).

Jedna z canisterapeutek (CT1) mi říkala, že děti v rámci canisterapie udělají i to, do čeho by se jim jinak nechtělo: „*Děti pro psa udělají cokoliv.*“ Před začátkem hodiny vždy stanovila pravidla, co děti mohou a co nemohou dělat. Dbala na to, aby každé dítě přišlo do kontaktu se psem. Pes se choval podle toho, v jaké situaci se zrovna nacházel. Když bylo potřeba, ležel v klidu a naopak při hře, byl velmi aktivní. Canisterapeutka mi vysvětlila, že Bony je velmi živý pes, který potřebuje pohyb, hru, různé aktivity a on by rozhodně nebyl vhodný pro polohování.¹⁹ Pes byl po celou dobu v blízkosti informátorky. Informátorka děti dokázala při hodině zaujmout tak, že se plně věnovaly připraveným aktivitám. Bony si aktivity plně užíval.

Canisterapeut (CT5) upozorňoval na to, že je velmi obtížné připravit takové aktivity, které by byly vhodné pro všechny děti ve skupině, neboť jsou na rozdílné mentální i fyzické úrovni. Na hodině bylo patrné, že nepovažoval za důležité, aby se všechny děti vždy zapojily do určité aktivity. Respektoval rozhodnutí dítěte, pokud se do určité aktivity nechtělo zapojit. Opačný názor zastávala informátorka (CT1), pro kterou bylo podstatné, aby se vždy všechny děti zapojily do připravených aktivit a činností (žádné z dětí však nenutila).

---

¹⁸ Psí batoh se připevňuje psovi na záda, bývá látkový, s kapsami z každé strany. Do batohu se dávají různé předměty, které poté děti vydávají a pracují s nimi dále dle pokynů (Stancíková, Šabatová, 2012:60).

¹⁹ Podrobněji o metodě v kapitole 10.1.2.

9.1.2 Dospělí

U dospělých klientů v denních stacionářích jsem měla možnost se zúčastnit jak polohování (CT2), tak i aktivit (CT8).

Podle Galajdové (2011:136) spočívá obtížnost práce s dospělými klienty v tom, že berou příliš vážně jak sebe, tak i své okolí. Canisterapeutický přínos u dospělých klientů spočívá v tom, že napomáhá komunikaci, motivaci, pes je vnímán jako společník²⁰ (Stančíková, Šabatová, 2012:17)

Metoda AAT (polohování)²¹ v denním stacionáři nenaplnila moje očekávání. Úplně první canisterapie, které jsem měla možnost se zúčastnit ve speciální škole, probíhala také formou AAT.²² Obě však měly odlišný koncept. Canisterapie ve speciální škole probíhala téměř tři hodiny (od osmi do jedenácti hodin), v tělocvičně na zemi na matracích. Canisterapeutický pes během výměny klientů neměl možnost vstát nebo se napít, protože jakmile jeden klient vstal, okamžitě začal polohovat další. Do tělocvičny neustále někdo z personálu vstupoval. Je zřejmé, že nebyly splněny základní podmínky pro „polohování“²³, ale přesto na klientech i personálu bylo vidět, že ze psa mají radost, těší se na něj, atmosféra na mě působila uvolněně. Canisterapeutka psa oslovovala zdobně a několikrát během polohování ho pohládila. Myslím si, že ze strany canisterapeutky však šlo o přetěžování psa.

Polohování v denním stacionáři bylo koncipováno tak, že pro něj byla vyhrazena jedna malá místnost, temná, tichá, hrála relaxační hudba a do místnosti nikdo nevstupoval. Pes během výměny klientů mohl vstát, projít se a napít. Přesto, že takhle by „polohování“ podle mého názoru mělo vypadat, tak atmosféra na mě působila napjatě, na klientech ani na psovi nebyla patrná radost z canisterapie a informátorka (CT2) se příliš nezapojovala do interakce s klienty ani se psem (oproti ostatním informátorům jsem neviděla, že by psa pohládila, pochválila apod.) Pes vykonával canisterapii již osmým rokem, ale to nebyl důvod, proč by se k němu měla informátorka chovat chladně a odmítavě v porovnání s ostatními informátory.²⁴

Několik otázek ohledně canisterapie jsem měla možnost položit také vedoucí tohoto pracoviště (denního stacionáře). Její výpověď se neshoduje s mým pozorováním. Uvedla, že klienti se na canisterapii vždy velmi těší a někteří dokonce docházejí do stacionáře pouze ve dnech, kdy canisterapie probíhá. Z mého pohledu takto mohla vypovídat ze dvou důvodů.

---

²⁰ Canisterapie u dospělých klientů blíže Stančíková, Šabatová (2012:17).

²¹ Literatura často zmiňuje AAT jako polohování.

²² Zúčastnila jsem se pouze jednou, neboť pes zanedlouho poté zemřel na vrozenou dědičnou vadu a canisterapeutka s canisterapií skončila.

²³ Místnost, kde se polohování provádí, by měla být temná, tichá, vyvětraná, měla by hrát relaxační hudba. Pes by měl mít k dispozici čerstvou vodu a možnost se projít (Velemínský a kol., 2007:177).

²⁴ Více o „polohování“ v kapitole 10.1.2.

Klienti se na canisterapii opravdu těší a pouze já si při pozorování špatně vysvětlila chování klientů. Nebo pozice vedoucí jí nedovolila vypovědět jinak z důvodu, že canisterapeutka do zařízení dochází již osmým rokem a jsou přítelkyně.

Na základě těchto dvou různých konceptů je patrné, že aby canisterapie jako systém fungoval, je zapotřebí souhry několika faktorů.²⁵

9.1.3 Senioři

V této kapitole zmiňuji dva domovy seniorů, které jsem měla možnost navštívit. V jednom z nich byli senioři, kterým pouze věk a nemoci spojené se stářím nedovolovaly, aby se o sebe starali sami. V druhém domově seniorů canisterapie probíhala u klientů, kteří byli v produktivním věku, ale byli mentálně i fyzicky postižení.²⁶ Tyto klienty jsem také zařadila do této kapitoly, protože aktivity spojené s canisterapií byly uzpůsobeny právě domovu pro seniory. Účast na canisterapii v domově seniorů, kde byli klienti v produktivním věku, avšak s mentálním i tělesným postižením, pro mě byla nejmotivnější a nejtěžší ze všech cílových skupin canisterapie, kterých jsem se zúčastnila. Zajisté to bylo dáno prostředím, pohledem na nemohoucího člověka a uvědomění si, že tihle lidé již nemají domov a že většinu z nich nenavštěvují ani jejich nejbližší. Tento můj pohled podpořila i jedna zdravotní sestra, která mi po skončení canisterapie vyprávěla některé životní příběhy klientů.

Na základě pozorování a rozhovorů s informátory jsem nabyla dojmu, že canisterapie má největší přínos u seniorů²⁷ a to z toho důvodu, že je velmi často nenavštěvují žádní rodinní příslušníci, chybí jim kontakt s okolním světem, apod.

Stančíková, Šabatová (2012:18) říkají, že spolupráce se seniorem je náročná na „osobnost člověka a vyžaduje řadu dovedností, jako dobré komunikační schopnosti, trpělivost, toleranci, vysokou schopnost empatie.“

Jedna z informátorek (CT3) uvádí, proč je canisterapie u seniorů tak náročná: „*Tu canisterapii nemůže dělat každý, každý na to asi nemá náтуру, protože se opravdu dostanete tam, kde jsou lidi na cévkách, není to zrovna hezký pohled, už to všechno ovlivňuje to prostředí, je to nemocniční prostředí, musíte mít na co cit a musíte mít cit na to, co komu říct a s kým se jak bavit.*“

---

²⁵ O sociálních aktérech v canisterapii více pojednává kapitola 5.

²⁶ Tito klienti byli v jedné části domova a v druhé části byli senioři, kterým pouze věk a nemoci spojené se stářím nedovolovaly se o sebe starat. U této druhé skupiny jsem se canisterapie nezúčastnila.

²⁷ Z cílových skupin, které jsem měla možnost v rámci canisterapie poznat (děti – zdravé i postižené, klienty denního stacionáře, klienty na LDN).

Z pozorování bylo patrné, že při vstupu canisterapeuta do místnosti se klientům rozzářily oči, na jejich tvářích byl patrný úsměv, komunikovali s informátorem i psem, trénovali paměť, když se jich informátorka např. zeptala, kdy tam byli naposled, co ten den dělali, apod.

Galajdová (1999:120) uvádí, „Že přítomnost zvířat v institutech pro staré lidi brání vzniku „burn-out“ syndromu u ošetrovatelského personálu, tedy emocionálnímu vyčerpání při neustálém styku s nemocí, smrtí“. Tuhle teorii mohu podpořit vlastním pozorováním, kdy ošetřující personál (nejen v domově seniorů) psa nadšeně hladil a mluvil s ním. Zúčastnila jsem se dvou canisterapií v domově seniorů a obě měly rozdílný koncept. Samozřejmě se to odvíjí od toho, v jakém zdravotním stavu jsou klienti. V prvním domově seniorů byli klienti, kteří jsou buď úplně zdraví (tělesně i duševně) nebo jsou tam klienti, kteří jsou v produktivním věku, ale jsou tělesně i duševně postižení (někdo méně, někdo více). Canisterapeutka dochází za druhou jmenovanou skupinou. Canisterapeutka (CT3) tedy obcházela se svým psem a sestříčkou jednotlivé pokoje a zastavovali se u každého z pacientů. *„Než někam vejdete, tak se zeptáte, jestli chtějí vidět pejška. Když oni jsou schopný rozlišit, co je pejsek, tak tam je to v pohodě, řeknou „chcem, nechcem“, když někdo nechce, tak v žádném případě nenutit. To on [člověk] se třeba jenom takhle podívá, řeknu, tak se na něho alespoň podívejte a on se třeba zvedne, podívá a najednou ho chce pohládit, ale nesmí se to dělat v žádném případě násilím, pak jsou klienti, kteří nejsou schopný sami rozlišit, nejsou na tom tak dobře zdravotně, aby vůbec pochopili, kdo tam přišel a tam se právě zkouší to AAT.“* Metody AAT jsem neměla možnost se zúčastnit, protože informátorka ji neprovádí pravidelně. Podle jejích slov probíhá tak, že pes se položí vedle klienta na lůžko a pes vedle něho buď pouze leží, nebo ho klient hladí apod. Při metodě AAA se během canisterapie obvykle navštíví šest pokojů, kde jsou dvou-nebo třílůžkové pokoje. Canisterapeutický pes byl velmi žádaný i personálem. Od jedné zdravotní sestry mi bylo řečeno: *„Enži je pro nás něco jako vzpruha.“*

Canisterapeutka (CT6) v druhém z domovů seniorů měla koncept takový, že pro canisterapii měla vyhrazenou jednu místnost, kde se klienti na canisterapii scházeli. Seděli na židlích v kruhu. Klienti v tomhle případě byli zcela duševně i fyzicky zdraví. Canisterapeutka s nimi tedy mohla procvičovat nejrůznější aktivity, např. nasazování vodítka, kdy si klienti mohli vybrat ze dvou druhů, česání psa, dávání pamlsků apod. Všechny aktivity a úkoly se dělaly postupně a s každým klientem individuálně. Na začátku každé hodiny se canisterapeutka klientů ptala, jak se jmenuje její pes, jaká to je rasa apod. Před začátkem canisterapie jsem se náhodně zeptala jedné klientky na to, zda se na psa těšila a odpověděla

mi: „*Těším se na psa, protože ten náš nám vloni umřel.*“ Zeptala jsem se, jakého psa měli: „*Pudla, umřel, když mu bylo 16, ale udělali jsme mu krásnej hrobeček,*“ na doplňující dotaz ráda se smutkem zavzpomínala.²⁸

Z pozorování bylo patrné, že nejoblíbenější aktivita seniorů, na kterou se opravdu těšili, byla ta, kdy měli za úkol vymyslet, kam schovají hračku pro psa (canisterapeutka se psem byli během domluvy klientů mimo místnost) a pes ji měl poté za úkol najít.

9.2 Výběr a příprava psa pro canisterapii

Důležitost odborné přípravy si uvědomují jak informátoři, tak autoři knih. Jako ve všech oblastech, kde se využívají psi, tak i v canisterapii existují více nebo méně vhodná plemena (např. policejní psododi využívají ke své práci v převážné většině německé ovčáky, v canisterapii jsou využíváni především zlatí retrívři, labradorští retrívři nebo border kolie). Tito psi mají genetické předpoklady k tomu, aby byli hodní, vyrovnaní, inteligentní, vhodní pro práci s lidmi. V canisterapii ale platí, že není rozhodující plemeno psa, ale především jeho charakter, výchova, socializace. Musí být fyzicky i psychicky zdravý (Nerandžič, 2006:52-53). Podle Velemínského a kol. (2007:65-66) lze vhodnost psa pro canisterapii na základě plemene vždy jen pouze předpokládat, záleží vždy na individuální povaze psa a dalších předpokladech, které jsou zmíněny výše. V canisterapii mohou být využíváni i psi bez průkazu o původu, nečistokrevní, tzv. „voříšci“. Informátorka (CT3) využívala pro canisterapii psa nečistokrevního, „voříška“, ostatní respondenti vlastnili psa s průkazem původu.

Velemínský a kol. (2007:66) uvádí, že canisterapeuté se mohou rozlišovat podle toho, kdo si vybírá psa cíleně pro canisterapii a kdo si nejprve pořídil psa a až posléze projeví zájem o canisterapii.

Canisterapeutka (CT4) popisuje, jak se dostala ke canisterapeutickému psodovi: „*Strašnou náhodou jsem se dostala k Báře, byl to toulavý pes a vzala jsem si ji a zjistila jsem právě, že je strašně hodná.*“

Já: Máte ji tedy od někoho nebo z útulku?

CT4: „*Ona je od někoho, pán se jí zřekl nebo jí vyhodil na ulici a ona se tam toulala kolem jeho baráku a byla tam asi tři čtvrtě roku a já jsem tam jezdila čas od času a vždycky se tam*

---

²⁸ Z tohoto náhodného rozhovoru je patrné, že by pro můj výzkum bylo přínosné zařadit jako další metodu rozhovory s klienty (alespoň kde je to možné). S rozhovory jsme nepočítala, neb mým prvním plánem bylo specializovat se pouze na CT u dětí, kde se zúčastněné pozorování skutečně ukázalo jako dostatečná metoda.

courala a 4. prosince 2010, takže to byly ty dva roky, jsem si jí přivezla. Zjistila jsem, že ona je taková hodná, že jí můžete tahat za nohy, chlupy a nejen já, ale i jiný lidi. Že je vnímavá a že jí to nevadí, no a tak mě to docvaklo, že to jde dohromady.“

Jiné canisterapeutce (CT6) jsem položila otázku, zda si psa vybírala již cíleně pro canisterapii: *„Ne, až jakoby v průběhu, když jsem jí poznávala, kdy s náma rostla, kdy jsme si jí cvičili, tak jsem si říkala, že by ta povaha na to mohla být docela vhodná.“*

Tato informátorka tedy projevila zájem o canisterapii až poté, co náhodou získala psa. Dále vypovídá informátorka (CT1), která si psa pořizovala již se záměrem s ním dělat canisterapii: *„Je fakt, že Bonýska jsem si kupovala už se záměrem, že s ním budu dělat canisterapii, protože tam jsem šla jednak po rodokmenu, protože jsem věděla, že jeho maminka dělala canisterapii a i z prvního vrhu ten jeho brácha, takže povahově tam byla docela možnost a už od malička jsem si ho určitým způsobem vedla k tomu, k čemu jsem ho chtěla pak využít, takže třeba i takový ty kousky psí, který se využívají třeba na dog dancingu²⁹, takže už jsem ho učila.“*

Velemínský a kol. (2007:68-70) říká o canisterapeutických zkouškách následující *„Aby pes mohl vykonávat canisterapii, musí složit canisterapeutické zkoušky, po jejichž úspěšném absolvování získá osvědčení k praktikování canisterapie.“* Myslím, že je důležité zmínit, že zkoušky v současné době nemají jednotná pravidla a předpisy a jejich kvalita a úroveň se proto různí. *„Závěrečné praktické zkoušky canisterapeutického týmu jsou zaměřeny na specifické dovednosti nutné pro canisterapeutickou práci. Prověřují tým v různých modelových situacích, které mají představovat náplň a hlavní rizika canisterapeutické práce týmu. Předchází jim písemný teoretický test pro psovoda. Aby týmu bylo uděleno osvědčení canisterapeutického týmu, musí obstát ve všech částech zkoušky.“*

Canisterapeutka (CT6) přiblížila prostředí canisterapeutických zkoušek a uvádí, že z nich měla rozporuplné pocity: *„My jsme zkoušky od toho Cantesu dělali tak, že tam je základní poslušnost a pak i reakce na nějaký rušivý podněty, takže jí tam házeli různé předměty tak, aby zjistili, jestli se třeba neožene po tom předmětu. Třeba tam házeli láhev naplněnou hřebíkama, tak jestli se jí nelekne, jestli nezačne utíkat. Pak jsme tam procházeli skupinkou dětí, ty jí hladily, šfouchaly, jeden tam do ní šfouchal berlema, takže se nesmí po tom ohnat. Zkoušeli jí tam i sáhnout na ucho, jemně zatáhnout, takže ten pes se nesmí ohnat.“* Dále popisuje situace, která následovala po složení zkoušek: *„Já jsem po canisterapii, když už jsem měla ty zkoušky, tak jsem jen věděla, že je to terapie za pomoci psa, jaký má účinky,*

---

²⁹ Sport, kde pes pod vedením psovoda provádí cviky v rytmu hudby (alespoň přibližně). (dostupné z: <http://www.dogdancingclubcr.cz>)

jakým způsobem se dá dělat a takový věci, ale neměla jsem žádnou praxi, takže jsem moc nevěděla, co ta canisterapie obnáší.“

Dále zmiňuje „Udělal jsem ty první zkoušky a byla jsem z toho taková trošku na větvi, že nevím, co s tím, jak s tím naložím, jak se k těm dětem mám chovat, nechovat. Vloni v září jsem dělala druhý canisterapeutický zkoušky, které byly trošku jiný, protože jsme byli týden v Jedličkově ústavu v Liberci. A tam jsme právě celý týden koukali a seznamovali se s těma dětma. Jaký můžou mít zdravotní problémy, pro jaký děti je to vhodný, za jakých okolností, za jakých podmínek, co musíme, co nesmíme a tam jsem vlastně zjistila, jak to vypadá, jak ta canisterapie může vypadat, to mi dalo hodně. A myslím si, že by takhle ty zkoušky měly probíhat. Což teda musím říct, že já jsem dělala zkoušky u [název organizace] a tam to takhle nebylo, tam jsem přišla s Bárrou a viděli jsme se poprvé a naposled.“

Já: Jaký pocit jste měla z úrovně zkoušek?

„Já jsem měla radost z toho, že jsme je udělaly, ale myslím si, že by to mělo vypadat jinak. Jak jsem to dělala já v tom Jedličkově ústavu, tak takhle by ty zkoušky měly vypadat. Je to hodně náročný, protože to pro mě znamenalo vzít si týden volno a jet přes půlku republiky do Liberce a tam jsem bydlela na kolejích. Je to spousta obětí, ale myslím si, že by to takhle mělo vypadat. Ten člověk, který chce tu canisterapii dělat, tak by tohle měl obětovat. Pokud teda není nějakým způsobem k tomu vzdělaný. Já jsem třeba mimo obor.“

Vstupní předpoklady pro zkoušky jsou omezené věkem jak psa (nejméně 1,5 roku), tak psovoda (nejméně 18 let). Canisterapeutický tým musí složit vstupní test, ve kterém se vyloučí nevhodní psi – agresivní, bázlivi a ukáže se canisterapeutova motivace k budoucí práci). Do budoucna se uvažuje i o psychotestech. Na základě terénního výzkumu jsem měla možnost z rozhovorů s informátory vyzorovat, že úroveň zkoušek se značně liší. Je to dáno tím, že nikde nejsou stanovena přesná pravidla pro jejich vykonávání, tím pádem je rozdílná i úroveň a kvalita zkoušek (Velemínský a kol., 2007:70). Informátorka (CT3) vypověděla, že se setkala s tím, že organizace, ve které probíhaly zkoušky, odmítala, aby se zkoušek zúčastňovali psi, kteří nemají průkaz o původu, i přesto, že tito psi mohou canisterapii vykonávat.

Přestože jsem se na oblast canisterapeutických zkoušek ve své práci nezaměřovala, domnívám se, že realita je jiná oproti tomu, co je uváděno v odborných publikacích a na internetových stránkách odlišná [patrně z výpovědí informátorů; výše]. Pravděpodobně je to způsobeno tím, že neexistují jednotná pravidla pro vykonávání canisterapeutických zkoušek.

10 Jak může být canisterapie vnímána z antropologického hlediska?

V této kapitole jsem se pokusila zjistit, jestli se pes v průběhu canisterapie chová vždy stejně nebo své chování mění. Přestože jsem byla na mnoha hodinách canisterapie, nepoznala jsem, jestli se chování psů mění nebo je stále stejné. Předpokládám, že důvodem je to, že jsem se se psy neseznámila tak důvěrně, abych postřehla případné změny v chování psa. Dále jestli pes vnímá canisterapii jako pracovní činnost nebo na ni pohlíží jako na hru. S touto otázkou souvisí také odpočinek psa. Součástí této kapitoly jsou také výzkumné otázky.

Téměř všichni informátoři (i ti, kteří si psy půjčují) uvedli, že jejich pes při canisterapiích chování mění. Výpověď informátorky (CT7), která si psy půjčuje ze sdružení, tak i přesto pozná změnu v chování psa: *„Dá třeba najevo, že ho to nebaví, že už by to zabalil a šel, když je to možná příliš dlouhý nebo když je venku příliš velký teplo nebo když je ta místnost přetopená, tak to se pak už na něm pozná nebo pak na tý LDNce jsme obešli pět pokojů a u každého člověka si měl sednout, aby na něho ten člověk dosáhl, tak už prostě na tom pátém pokoji se mu sedat nechtělo a šel si hnedka lehnout, to je takový, že dá najevo, že už ho to nebaví.“*

Informátor (CT9), který si také půjčuje psy ze sdružení, uvedl, že pes mění své chování a je schopen tuto změnu poznat. *„Nestává se mi to často, ale když toho psa začne něco bolet nebo trápit, tak je to znát, buďto se začne točit nebo utíkat nebo nereaguje, takže to asi poznám.“*

Jedna informátorka (CT2) vypověděla, že její pes při canisterapii chování nemění. Canisterapeutka se svým psem Lusy vykonává metodu AAT, tedy polohování. Její výpověď zněla: *„Nálada se během canisterapie nemění. Práce a její povaha si sedly na sto procent. Má ráda lidský teplo a klid.“* Všichni ostatní canisterapeuté vykonávají metodu AAA, tudíž nemohu porovnat tenhle názor s jiným. To, že se Lusy během canisterapie nálada nemění, může souviset právě s tím, že vykonává metodu AAT a je tedy možné, že není tolik patrná změna nálady.

Informátorka (CT6) vypověděla, že její pes v průběhu canisterapie mění chování, navíc zmínila svůj názor, který vychází z toho, že podle ní pes pohlíží na canisterapii jako na práci: *„Ona v průběhu hodiny mění nálady. Na začátku je rozlitaná, se všema se chce přivítat, od každého chce něco dostat, ale potom si myslím, že to bylo i vidět, že **co začne pracovat**, tak už se zklidní, že ví, že nemůže jančit, že musí poslouchat mě, alespoň trochu.“* Informátorka uvedla, že na začátku je Airina neklidná a zklidní se, když začne pracovat. Opravdu mohu

potvrdit, že když jsme šli na canisterapii, tak neklidná byla. Přesto nesouhlasím s interpretací informátorky – dle mého názoru pes změnil své chování na základě pamlsků, kterých již dosáhl. Zde může jít o příklad antropomorfizace zvířecího partnera ze strany jeho majitele. Jean Donaldsonová (2011:19) popisuje, že koncept „dychtivý vyhovět/potěšit“ je jen duchaprázdná a nebezpečná myšlenka. Psa nezajímá niterný stav jeho majitele jinak, než ve spojení s tím, jak tento stav myslí ovlivňuje události, které jsou pro psa relevantní. (podrobněji viz. Donaldsonová, 2011:19). Donaldsonová (2011:25) zmiňuje, že psi jsou amorální (žádné dobro nebo zlo, jen bezpečné versus nebezpečné), zajímají se jen o sebe (žádná „touha vyhovět“), oportunistický mrchožrout (pokud je to poživatelné a v dosahu, sežer to ihned).³⁰ Podle mého názoru psi dělají převážně jen to, co je dobré pro ně, ovšem to stejné dělají většinou i lidé. Na canisterapii psi nechodí proto, že by chtěli někomu vyhovět, ale proto, že canisterapii mají spojenou s tím, že dostanou odměny, pamlsky.

Informátorce (CT1) jsem položila otázku, zda se domnívá, že její pes vnímá canisterapii jako práci. Následuje ukázka krátkého rozhovoru na toto téma.

Myslíte si, že váš pes vnímá canisterapii jako práci?

CT: *Určitě ne...*

Já: Takže to bere jako hru kdekoliv jinde?

Ct: *Jednak je fajn když to bere jako hru, to je úplně super a pak si myslím, že to dělá kvůli svému pánovi, pokud je správně navázaný vztah a důvěra, tak já to udělám pro tebe, ne pro to dítě, to určitě ne, ten pes nemá morálku, buďto to dělá z lásky ke mně nebo z lásky k pamlskům.*

Já: O tom jsem taky četla (smích)

Ct: *Je to prostě tak a kdo si myslí opak, tak si trošku nalhává. Ten vztah doma je taky takový to nalhávání, jo určitě kvůli...ale není. Je to kvůli vzájemný důvěře a pak kvůli žrádlu (smích).*

Informátorka (CT7) při canisterapii pracovala se psy, které si půjčovala ze sdružení, ve kterém pracovala, a tudíž mohla lépe porovnat to, jestli pes vnímá canisterapii jako práci. „Záleží taky jaký pes, některý to bere jako obrovskou hru, třeba aportovací psi, když hodina skončí a jde se s nimi ven, tak oni dál pokračují, nosí větvičky, nosí míčky, ty si chtějí fakt hrát, ty to berou jako hru, ale pak tam jsou třeba i takoví, který si asi neuvědomují, že pracují, ale máme tam třeba i psa, pro kterého to třeba už není taková zábava, je to samojed³¹, takže mu vadí horko, když teď přes zimu je přetopeno, takže kolikrát se mi stává, že zezačátku je

³⁰ O autorce byla bližší zmínka v kapitole 2.3.

³¹ Samojed – tvrdý, přizpůsobivý, po staletí doprovázel kočovné kmeny Samojedů (Něnců) napříč nejsevernějšími oblastmi Asie. Na Západ se plemeno dostalo až v roce 1889. Pochází ze Sibíře a původně byl využíván jako sobí pastevecký pes, dnes je společník (Fogle, 1995,1996:170).

nadšený, protože on ví, že dostane dobrotu, ale u konci hodiny je unavený...“ Svou výpověď zakončila řečnickou otázkou: „...ale jestli to bere jako práci...?“

Informátor (CT9), který si také půjčoval psy ze sdružení, se domnívá, že pes vnímá canisterapii jako hru a nikoliv jako práci. *„Ten pejsek je učený k práci hrou, takže si myslím, že to bere jako hru, ale po každý práci, i když to práce není, si musí odpočinout. Po té jedné hodině musí hodně odpočívat.“*

Z rozhovorů s informátory vyplývá, že se chování psa v průběhu canisterapie mění. Tento názor uvedli i dva informátoři, kteří si psa půjčují, a i přesto jsou schopni rozpoznat změnu v chování psa. Pouze jedna informátorka vypověděla, že její pes při canisterapii náladu nemění. Oproti ostatním canisterapeutům vykonávala metodu „AAT“, při které nemusí být tolik patrná změna nálady. Domnívám se, že pes mění svoje chování v závislosti na faktorech z prostředí, které ho ovlivňují (předměty, teplo, lidé, zdravotní stav psa, věk apod.). Pes pravděpodobně nevnímá canisterapii jako práci, ale jako hru, ale je nutné brát na vědomí plemeno psa. Tento názor mají taktéž oba informátoři, kteří si psa půjčují.

Přestože pes nevnímá canisterapii jako pracovní činnost, tak je to pro něho zátěž. Informátor (CT9) vypovídá, proč je to pro psa zátěž: *„Když je pejsek v nějaké aktivitě neustále tři čtvrtě hodiny, tak ho to vyčerpává fyzicky, ale stejně nějaká ta energie, jak pozitivní, tak negativní, z těch lidí sálá, myslím si, že nejhorší pro aktivní pohyb pejska je když se přijde někam k dětem, který jsou nějak sociálně nepřizpůsobilý, kde se na něj sesypou, dělají velký rachot a jdou na pejska, přetahují se o něj, házejí mu něco a to je pro něj nejvíc stresující si myslím.“* Informátor (C9) dále vypovídá: *„Ten pejsek by to měl zvládnout, kdyby to nezvládl, tak tam nemá co dělat, ale pak by měl mít teda možnost odpočinku. Ten pejsek by měl mít dvakrát takový odpočinek, než při normálních aktivitách a normálních hrách.“*

Informátorů jsem se tedy ptala, jak jejich pes po canisterapii odpočívá. Nejčastější odpovědi byly, že buď spí, nebo s ním jdou na dlouhou procházku. CT5: *„Nejraději má dlouhé procházky a házení aportu. Ale pak rád zalehne a odpočívá, spí.“*

V této kapitole je z výpovědi jedné informátorky patrná antropomorfizace (polidšťování) psa, kdy mu přisuzuje vlastnost, která vypovídá o vlastnosti lidské, tedy že pes vnímá canisterapii jako pracovní činnost, oproti tomu, ostatní informátoři takto psa neantropomorfizují, neznamená to však, že v ostatních oblastech (relaxace, onemocnění apod.) by psa neantropomorfizovali.

10.1 Jak je canisterapie ovlivněna vybranými aspekty

10.1.1 Hrubé chování ke psovi ze strany klienta – přístup informátorů

V této kapitole se pokusím vysvětlit a objasnit, jak informátoři reagují, když klient psa např. zatahá za chlupy, šlápne mu na ocas, tahá ho na vodítku apod. Byla jsem překvapená, když jsem zjistila, jak by se mohli zachovat. V prvním případě jim takové klientovo chování bude lhostejné s vysvětlením, že je k tomu canisterapeutický pes vychován. V druhém případě ihned zasáhnou a situaci se pokusí vyřešit. S tímto tématem souvisí několik dílčích otázek, které jsou uvedeny v této kapitole spolu s výpověďmi informátorů.

Informátorka (CT1) na tohle téma vypověděla: *„To si myslím, že je právě ten kámen úrazu, že někteří si myslí, že když má zkoušky, tak že canisterapeutickéj pes musí vydržet všechno... to nevdí, nechte ho, ať si ho zatahá, ono mu to nesmí vadit, to si myslím, že je špatně...“* Informátorka (CT1) také objasnila, že existují dvě skupiny canisterapeutů s odlišným přístupem ke psům: *„Je to tím, že začátek, povědomí o canisterapii opravdu byl takový, že ten pes to musí vydržet, protože od toho tady je, ale prostě to tak není, to už by mělo být překonaný, tam by to mělo být o spolupráci a o tom, že jsou partneři.“* Dále doufá, že jich je co nejméně, ale přesto si myslí, že takoví jsou. Informátorka neměla ihned od začátku vykonávání canisterapie stanovené, že je špatné, pokud se klient ke canisterapeutickému psovi chová hrubě. Její názor se vyvíjel: *„Vyvíjelo se to, já jsem na začátku našťěstí byla přítomná canisterapii, kde byl jiný canisterapeut s tím psem, kde já jsem do toho teda nezasahovala, protože jsem nebyla majitel toho psa, ale protože jsem viděla, co ty děti uměj, tak já už pak, když jsem začala s tou canisterapií, tak už jsem si to hlídala, ale myslím si, že jak jsem byla přítomná na canisterapii, tak bych tohle neměla jasně daný, hele tohle nesmíš dělat i tomu pro mě cizímu psovi, takže neměla jsem to daný. Ale našťěstí svému psovi bych to nedovolila.“*

Informátor (CT9), který si půjčuje psy, vypověděl: *„Tak já musím reagovat rychle, samozřejmě ten pes by neměl provést nic, ale co si budeme povídat, je to zvíře, který může udělat cokoli, teď už se snažím mít pořád kontakt na pejska. Většinou se snažím tomu pejskovi pomoci a to tím způsobem, že zvýším hlas a chytnu toho klienta za ruku a řeknu, že to nesmí, ale snažím se, nějakou tu sílu, kterou on klade na toho pejska, že ho šubne a táhne, tak se snažím tomu pejskovi nějak povolit.“* Informátorka (CT7), která si také psy půjčuje ze sdružení, se shoduje s informátorem (CT9) a také zasahuje, pokud se klient chová ke psovi hrubě. Informátorku (CT7) ovlivnila výchova v tom, že se nemá zvířatům ubližovat, informátora (CT9) podle jeho výpovědi neovlivnilo nic, s vysvětlením, že je to jasné a přijde mu to přirozené, že zvířatům se nemá nechávat ubližovat od klientů. Informátor (CT9)

vypověděl, že názor ohledně toho, že nemá nechávat klienty, aby se ke psovi chovali hrubě, neměl od začátku pevně stanovený: „Ze začátku jsem spíš nebyl tak otrkaný, jak v určité situaci reagovat....“ Informátorka (CT7) uvedla, že tento názor zastávala hned od začátku canisterapie: „Já si myslím, že to mám zarytý jako od malička, že to tam má být, že vůbec by mě nenapadlo, aby to zvíře trpělo. Někdo zatáhne třeba trošku, tak řeknu, to nesmíš.“

Informátorka (CT4) jako jediná zmínila, že je třeba rozlišovat mezi tím, jestli se k psovi hrubě chová zdravé dítě (úmyslně x neúmyslně) nebo postižené dítě. Toto rozlišení patrně vyplývá z toho, že jako jediná pracuje i se zdravými dětmi: „Záleží jaký to dítě je, pokud je to dítě zdravý a může tomu psovi šlápnout na packu omylem, tak to neřeším, pokud je to zdraví dítě a šfouchá do psa, tak řeknu, že to se pejškovi nedělá, že sice je pejsek speciálně vycvičený, ale to neznamena, že si může nechat všechno líbit a pokud je to dítě postižený, takže vím, že tam to nemá smysl nějakým způsobem řešit, tak se tomu snažím zabránit.“ Tenhle svůj přístup zdůvodnila následovně: „Chci tu canisku [canisterapii] dělat dlouhodobě a nechci jí to za rok znechutit tak, že mi tam nebude chtít chodit.“ Tenhle přístup zastávala hned od začátku canisterapie a při formulování názoru ji nic neovlivňovalo, neboť podle jejího vyjádření se zvířatům neubližuje a je jedno, o jaké zvíře se jedná.

Zajímalo mě, jak informátoři nahlízejí na citlivost psího těla, kdy se domnívají, že klientovo chování je v pořádku a kdy už zasáhnou: „To oni jí tahají, to je součástí, ale nesmí to být teda tak, aby jí to bolelo...když už teda začne tahat za to ucho, tak to ucho z druhé strany trošku podržím. Ono je v tomhle směru taková, že takhle by ten pes měl být, který si nechá všechno dělat, protože ten klient si na něj klidně lehne,“ dále informátorka (CT3) dodává, že není špatně, když klient psa zatahá apod, s vysvětlením, že takový by canisterapeutický pes měl být. Zároveň zastává názor, že zvířatům se nemá ubližovat. Informátorka vysvětlila, že Enži je na takové chování zvyklá od štěněte, tudíž jí to přijde přirozené. Tenhle názor měla stanovený od začátku vykonávání canisterapie a ovlivňovalo ji při tom to, že měla v rodině nemocného člověka. Informátorka (CT2) připouští, že pes by měl snést drobné ústrky. Zdůvodňuje to tím, že se tomu nedá úplně předejít, ale rozhodně nebude stát a dívat se, jak jejímu psovi klienti ubližují. Tento názor měla také stanovený od začátku vykonávání canisterapie a nevypověděla, že by ji při něm něco ovlivňovalo. Stejný názor vypověděla také informátorka (CT8): „Říkám jim, že psa nemají tahat za slabiny, za uši, třeba tohle je pes, kterému to nevadí. Takže prostě já dokud ten pes nekvičí, tak to prostě nechávám být, protože jí to nevadí, ona je od malička zvyklá, že po ní lezli synovec, neteř, všichni, takže jí to prostě nevadí... není to hrubý zacházení, že by s ní člověk dělal něco neurvalýho, ale je to o tom, že ti senioři mají kolikrát ten hmat úplně jinde a to jemnou motoriku taky úplně jindy,

takže oni aby vůbec něco cítili, tak toho psa musí víc zatáhnout, ale není to ubližování, že by mu to ucho utrhli...není to nic na škodu, si myslím. Ten pes by to dal vědět na sobě, že mu to není příjemný, nebo se ožene, ale když ten pes je v pohodě, tak nepředpokládám, že by to mělo nějaký dopad.“ Informátorce přijde přirozené, že psovi se nemá ubližovat a tento názor zastávala od začátku vykonávání canisterapie.

Opačný názor sdílí informátorka (CT1), když říká: *„Je to otázkou takových dvou skupin canisterapeutů. Když děcko začne psovi šťourat do ucha, maminka třeba řekne, nedělej to pejskovi a canisterapeut řekne, to nevadí, on je na to zvyklý. Takže to je podle mě strašná chyba. Takže já určitě udělám to, kdy řeknu, že to by pejska bolelo a radši si ho pohladíme a vedu tu ruku, nebo ukážu, co se dělá.“*

Zajímalo mě tedy, jestli existuje nějaká hranice, kdy už canisterapeut zasáhne: CT3: *„Když už to toho psa začíná bolet, tak každý pes má jiný práh bolesti, ale už je to asi od štěněte, třeba ta naše byla od štěněte s nemocným člověkem a ten jí tahal za ty uši, takže ona je taková, že si myslí, že to nic není.“* Postoj informátorky (CT3) se odvíjí od toho, že její pes byl od štěněte v kontaktu s nemocným člověkem, který ho podle výpovědi tahal za uši, tudíž informátorce i takové chování od klientů přijde přirozené. Informátorka CT7 vypověděla: *„To si člověk musí zhodnotit sám. Mně se to třeba nelíbí. Ale je fakt, že když by ho malý dítě trošku zatahalo, tak to je asi v pohodě, pokud ten pes nebude nějak trpět.“*

Ostatní informátoři vypověděli, že názor ohledně hrubého zacházení ke psovi ze strany klienta měli stanovený hned od začátku, tedy že tento přístup je špatný. Informátorka (CT6) měla postoj ohledně toho, že se psům nemá ubližovat stanovený ještě předtím, než začala dělat canisterapii: *„Tenhle postoj jsem měla stanovený už před tím, kdy jsem canisterapii nedělala, tak jsem věděla, že je to špatný a že se to nesmí.“* Informátory při formulování tohoto názoru nic zásadního neovlivňovalo. V jejich výpovědích zazněly věty typu: *„je to přirozený, že zvířatům se nemá ubližovat“, „to je přece jasný“, „výchova“* apod.

Informátorka (CT2) objasňuje svoji cestu, jak dospěla k názoru, že psovi se při canisterapii nemá ubližovat: *„Musím jí chránit, protože pak už by tam nechtěla jít. Já tam jsem mezičlánek, kdy ona na mě spoléhá, že se jí zastanu, že jí nebude ubližováno.“*

Z devíti informátorů tři přisuzují psovi sníženou citlivost těla. Projevuje se to tím, že umožní klientům hrubší zacházení se psem a zasáhnou, až když pes dává zřetelně najevo, že ho takové zacházení bolí, omezuje, nelíbí se mu apod. Z výpovědí je patrné, že tento přístup se odvíjí od toho, že pes byl takto vychováván již od štěněte, tudíž mu takové zacházení v dospělosti přijde přirozené. Ostatní informátoři při hrubém chování ze strany klienta se snaží ihned zakročit a situaci vyřešit. Od těchto informátorů ve výpovědích nezaznělo, že by

byl pes k takovému chování veden od štěněte, tudíž se snaží svého psa více chránit, před hrubým chováním klientů. Téměř všichni informátoři vypověděli, že svůj přístup ke canisterapii měli stanovený ihned od začátku a nic zásadního je při něm neovlivňovalo.

Na základě terénního výzkumu usuzují, že informátoři, kteří prisuzují psovi zvýšenou citlivost vůči hrubému chování ze strany klientů, na něho takto pohlíží proto, že ho antropomorfizují. Informátoři vztahují hrubé chování na svoji osobu a to dále přenášejí i na psa.

S tímto tématem souvisí také otázka, jestli se informátoři domnívají, že je na canisterapii nazíráno jako na „týrání“ psů. Zдали se s tímto názorem setkali a popř. od koho. Informátorka (CT7) zmiňuje, že při návštěvách na LDN (léčebna dlouhodobě nemocných) se setkala s tím, že někteří lidé z personálu na oddělení i klienti nahlízejí na canisterapii jako na týrání psů: *„Třeba na LDNce, tam je sestřička, která má doma yorkšíry³² a my jak tam chodíme s těma yorkšírkama, tak ta nám vždycky říká, že na nás zavolá Kubišovou. Nebo i ostatní říkají, že by sem svýho psa nevzali, že je tady v hrozném prostředí a tak. Třeba se mi stává, že jezdíme na psychiatrii v úterý, tak tam je taky pár klientů, který to úplně odmítají, že to nebudou podporovat, že je to týrání psů, očividně my s nima neděláme nic špatného nebo jim neublížíme, ale oni to berou tak, že je všichni hladí, matlají je.“* Myslím si, že se jedná o antropomorfizaci psa ze strany psychiatrických klientů, kteří by nechtěli, aby se k nim ostatní takto chovali, a tento svůj pocit přenášejí i na psa.

Informátorka (CT8) se s takovým názorem nesešla a ani nemá osobní zkušenost s tím, že by někdo z veřejnosti (jejích známých apod.) nahlížel na canisterapii jako na týrání zvířat: *„Ne, ne, nestalo se mě nikdy, že by pes někomu ublížil, naštěstí, jako nějaká modřina nebo škrábanec, to jo, ale nic velkého a ani jsem o tom neslyšela, to bysme museli brát týrání psa prostě nějaký výcvik na obranu a tak.“*

Informátorka (CT2) objasňuje, že takové názory mají lidé, kteří fanaticky zbožňují psa, staví ho před člověka. *„Má pomoci, ale má to své meze a samozřejmě to týrání není...“* K tomuto názoru bych ještě dodala, že takovéhle názory mohou vzniknout tím, že lidé jsou nedostatečně informováni o této metodě nebo opravdu mohli být svědky toho, kdy canisterapeut zacházel se psem hrubě, což se může stát a takový názor je opodstatněný a velmi často se rozšiřuje dál.

---

³² Yorkšírský teriér pochází z Velké Británie, původně byl využíván pro lov krys, dnes je společníkem. Přestože vypadá jako módní doplněk, zůstává věrný svým původním vlastnostem, kterými jsou vytrvalost a rozhodnost (Fogle, 1995,1996:170).

Ostatní informátoři vypověděli, že osobně se s tímhle názorem nesetkali, ale připouštějí, že na canisterapii může být tak pohlíženo nebo že o tomto názoru slyšeli od jiných canisterapeutů nebo z médií apod.

Poslední otázku týkající se tohoto tématu jsem směřovala na to, jak reagují zaměstnanci, pokud je klient upozorněn na své nevhodné chování ke psovi. Všichni vypověděli, že stojí na straně canisterapeutů, popř. oni sami klienta upozorní na jeho nevhodné chování. CT4: „*Nevadí jim to (rodičům dětí) a vždycky jsou na mé straně. Většina dětí je okřiknuta při něčem, co se psovi fakt nedělá.*“

10.1.2 Polohování

Metoda polohování je známá již od 50. let 20. století, kdy Dr. Lawrence Jones spojil v hypotézu dva empiricky zjištěné poznatky. Pokud bych měla zjednodušeně tyto poznatky shrnout, tak Dr. Lawrence Jones říká, že pokud se klient nemůže sám pohybovat, tak jím musíme pohybovat my, abychom podpořily rozvoj jeho pohybu. Pokud klient má křeče a není možné s ním cvičit, tak pokládáme klienta na určitou dobu do určité polohy (na bok, na záda apod.).³³ Protože fyzioterapeuti vědí, jak s klienty manipulovat a jaké cíle tím sledují, tak právě oni poprvé zapojili psy do polohování a psy částečně nahradili podpůrné polštáře.³⁴

Stejně jako termín „canisterapie“ vznikl v České republice, tak i polohování bylo zde poprvé popsáno, konkrétně v Brně, českými canisterapeuty.³⁵

Galajdová (2011) ve své publikaci polohování zcela odsuzuje. Tento její postoj mě zaujal a rozhodla jsem se získat názory na toto téma od svých informátorů. Galajdová (2011:66) zmiňovala, že „canisterapie je interakce mezi člověkem a psem a z toho vyplývající psychický prospěch, v jehož důsledku nastupuje fyzický prospěch“. Dále uvádí, že nevidí důvod, proč by se měl pes strkat lidem pod nohy. Zdůvodňuje to zaprvé tím, že podle ní má pes dobře vyvinutý smysl pro důstojnost, legraci, posměch a že psi se navzájem neobjímají a tudíž taková situace může být pro psa nepříjemná až ohrožující... Zastává názor, že pokud by se použil elektrický vyhřívaný polštář nebo deka, tak zajistí stejný účinek. Na závěr dodává jednu krátkou, nicméně nesmírně důležitou větu: „*Canisterapie pokud není milá i psovi, je*

---

³³ Pes má o 1,5–2 stupně Celsia vyšší teplotu než člověk, proto dochází k prohřátí pacientových partií a k uvolnění a aktivování problematických částí (dostupné z: <http://www.hafbezobav.cz/clanek-2011061102-Canisterapie.html>).

³⁴ Dostupné z: <http://www.animoterapie.cz/polohovani-se-psy-canisterapie.htm>.

³⁵ Dostupné z: <http://www.hafbezobav.cz/clanek-2011061102-Canisterapie.html>.

týráním psa.“³⁶ Autorka tedy nakonec připouští, že pokud je canisterapie psovi milá, tak v tom nevidí žádné negativum.

Právě většina informátorů vypověděla, že pokud je polohování příjemné sociálním aktérům (člověk, pes, klient), tak nevidí důvod, proč by nemohlo být vykonáváno. Někteří informátoři pohlíželi na polohování více pozitivně a někteří vyjádřili určité své pochyby, avšak nikdo razantně neodsuzoval polohování jako vyloženě špatné a negativní. Podle mého názoru je při polohování důležitý i kontakt klient – pes, který by v případě využívání polštářů a dek nebyl naplněn. Myslím si, že pokud je polohování správně prováděno a jsou dodrženy určité zásady,³⁷ tak neshledávám polohování jako negativní metodu canisterapie.

Informátorka (CT4) sice vyjádřila své pochyby ohledně polohování, ale v jiném smyslu než že by pochybovala nad tím, že by se polohováním mohla omezit důstojnost psa. Zdůraznila, že není odborník: „*Neumím si představit, že ten pes, přestože si na něj položí nějakou část těla, že mě tu část těla prohřeje.*“ Dále řekla: „*...nedokážu si představit, čím je pro psy to polohování psychicky náročný, proti aktivitám, když ten pes jenom leží. Mě by to přišlo líto, že když pes může jenom 20 minut týdně polohovat, takže si ho na celý týden vyplácám tím, že bude 20 minut polohovat. To bych radši i dvakrát týdně šla na půl hodiny s těma dětma pohrát i ten pes si s těma dětma pohraje a myslím si, že to není tak náročný pro toho psa.*“ K výpovědi informátorky musím dodat, že polohování je pro psa náročné tím, že vydává velké množství energie (mnohokrát je i přikryt dekou, aby docházelo k předávání co největšího množství tepla).

Stejný názor zastává i informátorka (CT8): „*Přijde mi to, že je to využití na půl hodiny pro jednoho klienta a takhle je to využití půl hodiny třeba pro dvacet lidí.*“

Informátorka (CT1) vyjadřuje svůj negativní názor na to, když se na psa dávají nohy klienta. To podle jejího názoru není správné a nemá to co dělat s canisterapií. Pokud je však na psovi vidět, že je spokojený, má povahu na to, aby v klidu ležel a nebylo mu to nepříjemné, tak v takovém případě nemá námitky: „*Jde o to, co se myslí polohování, když vidím na psovi, že je vysloveně ten pelíškový typ, vidí postel, vidí matraci, hups tam, rozvalí se tam a lehne si k němu člověk, tak s tím nemám problém. Pokud je to tomu psovi příjemný a tomu klientovi je to taky příjemný, tak to беру. Myslím si, že to se přímo nedá nazvat polohování. Myslím si, že to co vy jste myslela polohování, je to že prostě, položíme nohy na psa, z jedny strany, z jedny strany jednoho psa, z druhé strany druhého psa, to si myslím, že je*

³⁶ Ostatní autoři (např. Velemínský a kol., 2007:177) publikující o canisterapii nepohlízejí na polohování jako na něco negativního.

³⁷ Místnost, kde se polohování provádí, by měla být temná, tichá, vyvětraná, měla by hrát relaxační hudba. Pes by měl mít k dispozici čerstvou vodu a možnost se projít (Velemínský a kol., 2007:177).

špatně. To si myslím, že nemá s canisterapií nic dělat.“ Namítla jsem situaci, kdy by klient neměl na psovi nohy, leželi by k sobě pouze zády a zajímalo mě, jaký názor na tohle má informátorka: „Pokud ten pes nezdrhá, nemá takový ty úhybný manévry, nemá ten psí výraz, panebože, ať už je konec, tak proti tomu nemám vůbec nic, ale chytání psů za nohy, obracení, je podle mě prostě úplně nesmysl.“

Informátorky (CT8) uvedla, že polohování prováděla, ale vždy sledovala psa, aby mu to nebylo nepříjemné a případně polohování ukončila dříve: *„Vzhledem k tomu, že vím, že je to vyčerpávající pro psa, tak jsem to dělala striktně, třeba čtvrt hodiny, dvacet minut, to už pak člověk pozná, že je tomu psovi teplo, že chce pryč, takže sledovat to, aby to mělo smysl, protože pak jsou oba dva přikrytý nějakou tou peřinou nebo pokrývkami, takže to teplo je opravdu veliký, takže už to člověk vysleduje a když vidím, že ten pes je neklidný, tak řeknu, že za chvíli budeme končit, takže podle toho jak ten pes na tom momentálně je, tak to nemůže vždycky trvat deset minut nebo že to opravdu nemůže být jak na hodinových ručičkách opravdu patnáct minut, prostě musí se podřídit tomu, jak ten pes na tom je a samozřejmě pro toho klienta je to příjemný, ten by byl schopný u toho i usnout, ale ten pes když už dává najevo, že už končí, tak v tu chvíli to opravdu končí a pak třeba zase až za měsíc. Já jsem to nedělala každý den, to ani náhodou a vždycky jsem si hlídala, abych to nedělala příliš často, abych toho psa nezatěžovala nebo nepřetěžovala.“*

Někteří z informátorů jsou vůči polohování více pozitivní a někteří mají naopak více pochyb. Žádný však neuvedl, že by polohování bylo jednoznačně příznivé bez jediného „ale“. Polohování by se nemělo tak striktně odsuzovat, jak je tomu u Galajdové (2011), avšak měly by být dodržovány určité zásady, hlavně ty, aby pes byl spokojený, šťastný, v žádném případě by se na něho neměla dávat deka, jak tomu činní někteří z canisterapeutů. Místoprost, kde se polohování provádí, by neměla být přetopená, aby nedocházelo k přehřívání psa.

10.1.3 Vlastnění či nevlastnění psa – přístup informátorů

Poslední výzkumná otázka vyplynula ze situace, kdy jsem se zúčastnila jedné canisterapie, kde informátor psa nevlastnil, ale půjčoval si od sdružení, ve kterém byl zaměstnán. Tahle forma canisterapie mě zaujala a rozhodla jsem se, že by bylo vhodné se pokusit zjistit, jestli a případně jak se v canisterapii projevuje to, když některý informátor psa vlastní a některý si ho půjčuje. Zajímalo mě, jestli má tahle forma canisterapie vliv na vztah mezi informátorem a psem apod. Dva z informátorů (CT7 a CT9) nevlastnili canisterapeutického psa. Pracovali ve sdružení, které vlastnilo canisterapeutické psy.

Pokoušela jsem se sdružení navštívit a získat rozhovor s vedoucí zařízení, ale byla jsem odmítnuta. Jedna z informátorek ve sdružení také pracuje, avšak jako jediná psa vlastní.

Na základě slov informátorky (CT7) sdružení funguje tak, že psi jsou natrvalo ve sdružení, canisterapeutické zkoušky s nimi vykonávala vedoucí zařízení a canisterapeuté vykonávali pouze zkoušky bez psa. Informátoři mají stanovené dny v týdnu, do jakých zařízení docházejí a s jakými psy. Např. pondělí – psychiatrická léčebna – pes Jack apod. Informátorka dále dodala, že do práce již chodí s tím, že vědí, jaké dny chodí do jakých zařízení a s jakými psy. Je to neměnné.

Informátoři uváděli, že pozitivum toho, že vlastní psa je především užší vztah člověka a psa, znají svého psa, poznají varovné signály, souhra, kontakt. Informátorka (CT4) spatřuje pozitivum v tom, že si může canisterapii se svým psem naplánovat, jak ona potřebuje a jak se pes cítí: *„Canisterapii si můžu naplánovat tak, jak já mám čas a hlavně jí můžu přizpůsobit tomu, jak se ten pes cítí.“*

Jako negativa jsou vnímány finanční náklady spojené se psem, CT6: *„Tak materiální, to že jí musím platit všechno, protože tu canisterapii děláme bezplatně, ale to bych musela platit i bez toho, kdybych tu canisterapii nedělala, takže to si myslím, že je úplně jedno...“* dále čas, který canisterapii vyžaduje, vyčerpání psa CT3: *„Negativum je ještě to, že ten pes je někdy vyčerpaný...“* a 24 hodinová péče o psa.

Informátorka (CT7) uváděla pozitiva a negativa toho, že nevlastní canisterapeutického psa: *„Když nemám svého psa, je to blbý v tom, že toho psa tolik neznám a nejsme v kontaktu. A pozitivum asi žádné není.“* Dále vypověděla, že vlastního canisterapeutického psa nemá, protože doma již má desetiletého bulteriéra³⁸ a ten by se s jiným psem (psy) nesnesl. Canisterapii s ním nechtěla vykonávat, protože si ho brala jako již čtyřletého a nevěděla, co od něho může očekávat a vedoucí sdružení, ve kterém pracuje, ji od canisterapie s tímto plemenem odrazovala z důvodu, že bylo považované za bojové. Dnes jsou podle jejího názoru šlechtění stejně jako ostatní psi k tomu, aby byl člověku přítelem a mazlíčkem. Do budoucna by si svého canisterapeutického psa chtěla pořídit už z toho důvodu, že bude čistý, neboť jak uvedla, někdy se ve sdružení stane, že ti psi nejsou plně připravení: *„Určitě bych chtěla svého psa, už jenom to, že vím, že já ho vykoupu, že ho budu mít čistýho, že se stane, že ty psi taky nejsou úplně stoprocentně připravený pokaždé.“* *„Kolikrát taky nevím, co od toho psa můžu očekávat, běhají tam třeba společně, tak jsou pak unavený a nemají tolik náladu na ty lidi, je to jenom zvíře, ten pes, takže se taky stane, že není ve své náladě, není v úplně takové kondici*

---

³⁸ Bulteriéra vytvořil James Hinks z Birminghamu ve Velké Británii, který zkrížil buldoka s nyní vyhynulým bílým anglickým teriérem. Původně byl využíván pro psí zápasy a dnes je společníkem (Fogle, 1995,1996:182).

a vidím, že mu něco schází a já třeba nevím, co to je. Kdybych měla toho psa doma, tak vím, co to je.“

Informátor (CT9), který si půjčuje canisterapeutického psa vypověděl, že pokud by měl svého psa, tak by to bylo lepší jak pro něho, tak pro psa i klienty: *„Já si myslím, že pro mě osobně, pro pejska taky a pro klienty taky, protože ten pejsek bude mít svůj klid, bude na mě hodně fixovaný, bude mi věřit, můžu se na něj stoprocentně spolehnout, vím, celý den jak se chová, jestli ho něco netrápí, jestli ho něco nebolí, jestli ho vůbec druhý den můžu vzít nebo ne, takže si myslím, že ten přínos, že pro tu celou skupinu je lepší. Určitě, je to lepší, mít svého pejska.“* Dále informátor uvedl, že je důležité, aby pes měl svůj klid, svoje jídlo, svůj kotec a na canisterapie aby s ním chodil jeden člověk, pouze když by ten daný člověk nemohl, tak aby ho někdo nahradil.

Informátoři reagovali také na otázky, jestli má na psy vliv to, když nemají jednoho pána. Někteří informátoři uváděli, že pes by měl být schopen vykonávat canisterapii s kýmkoliv, někteří dodali, že hraje roli více faktorů (plemeno, povaha, socializace). Informátorka (CT7) která psa nevlastní, uvedla, že si myslí, že má na psy vliv to, když nemají jednoho pána: *„Určitě je lepší, když mají jednoho pána, že uznávají toho svého pána a takhle když jsou každý den s jiným člověkem, tak to pro ně musí být určitým způsobem taky stres.“*

Informátorka (CT2), která pracuje ve sdružení, které psy vlastní, ale jako jediná má vlastního psa: *„Já jsem jediná, kdo tam psa vlastní, jinak si ho všichni půjčují. Psi jsou na to zvyklí od malička, že si je střídají. My tam máme většinou ty borderky³⁹ a ty jsou hodně inteligentní, takže dokážou pochopit, že nemají jednoho pána. Je to o plemenech, některé to líp snášejí, některé zase hůř.“* Informátorka (CT3) říkala, že jsou psi, kteří jsou natolik socializovaní, že dokážou jít s kýmkoliv. Zdůrazňovala, že to není u všech plemen a není to ani u stejného plemene. To znamená, že každý pes je rozdílný.

Veterinární lékařka (VET2) zmiňuje, že je lepší, když má pes jednoho pána, je to ale taky hodně individuální. Některým střídání nevadí, ale při náročnosti jejich práce by měl mít pes nějakou neměnnou jistotu a tou je jeden pán.

Veterinární lékařka (VET1) říká: *„Záleží i na psovi, jestli bude poslouchat jednoho či více cvičitelů, nevidím nic špatného na tom, když je pes vychován (záměrně) k využití pro více terapeutů, a nebo pracuje pouze s jedním. Je to velice individuální a v tomhle případě bych to asi nechala na psovi, jak se rozhodne, samozřejmě bez jakéhokoliv násilí, a na možnostech terapeuta.“* Dále dodala, že pokud si lidi psy naučí pracovat s více terapeuty, je to jen jejich

---

³⁹ Border kolie – Původem pes z Velké Británie, plemeno dostalo své jméno až v roce 1915. Původně se pes využíval jako honič ovcí a dobytka a dnes je již převážně společníkem (Fogle, 1995:1996:226).

rozhodnutí. Přirovná v tomto případě psa k pracovnímu nástroji: „*Tak jako si lidi půjčují kladivo, půjčují si i psa...Pokud nedochází k týrání, je to pouze o zvyku a o tom, jak si psa naučíme.*“

Dvě informátorky vyjádřily své rozpaky nad tím, že někteří canisterapeuté si psy půjčují. CT1: „*To je pro mě nepřijatelné, já bych nedovolila žádnému canisterapeutovi, kdyby chtěl u mě vykonávat canisterapii, třeba u mých klientů a řekl by mi, že si toho psa půjčuje. Myslím si, že to má negativní vliv. Toho psa nezná, nezná ho pořádně, nemusí vědět, co ten pes, jeho varovný signály, když už má dost, kdy je unavený, kdy se mu něco nelíbí.*“ Informátorka (CT4) si myslí, že pes obecně musí mít jednoho pána, musí být v nějaké smečce a vadí mu, že nemá jednoho pána. Dále vypověděla, že kdyby si půjčovala psa, který by nebyl její, tak by byla nervóznější, protože by toho psa neznala a nevěděla by, co mu vadí.

Ostatní informátoři (včetně veterinárních lékařek) se domnívají, že v téhle formě canisterapie hrají roli faktory jako socializace, plemeno, vlastnosti psa. Dále na základě výpovědí je patrné, že pokud je pes k něčemu vychováván od štěněte, tak je to v dospělosti pro něj přirozené.

Informátoři vypověděli, že klienti chtějí na canisterapiích vědět informace o jejich psovi. CT5: „*Záleží to na zvědavosti a komunikativnosti dětí (klientů). Často to používám jen tak mezi řečí, občas se ptají sami. Pokud se mezi nimi a psem má vytvořit pouto, je důležité, aby věděli, co pes dělá a jaký je. U přátel to tak musí být.*“

Informátorka (CT8) uvedla, že postižené klienty zajímá vše, co se děje okolo jejího psa: „*Třeba ty postižený to zajímá strašně takovýhle věci, třeba když je pes nemocnej, když jsem to musela zrušit, omluvit se, tak pak jsem musela všechno přesně vysvětlovat, co, kdy jak pak doktor dělal, jaký měla prášky, jestli jí to bolelo, všechno musí člověk hlásit, protože ono je to zajímavá.*“

Informátorka (CT7), která psa nevlastní, má základní informace o psovi nastudované a klienti jsou seznámeni s tím, že psa nevlastní, tudíž se jí neptají např. na to, co dělali přes víkend apod. Přiznala však, že o tyhle informace jsou její hodiny canisterapie ochuzeny. Podstatnou součástí canisterapie je i povídání si s klienty o psovi (canisterapeutickém, jejich vlastním apod.). Totožně vypovídal i informátor (CT9).

Informátorů jsem se také ptala na to, jestli se se svým psem dostali do nepříjemné situace (jakékoliv).

Informátor (CT9) vypověděl: „*Tak pro mě je třeba nepříjemná situace když si pejsek překousne jazyk při aportování, když mu teče krev, to je nepříjemný jak pro psa, tak pro klienty, protože dál se s ním nemůže pracovat, když si píchne něco do nohy nebo když začne*

kulhat, taky se někdy stane, že pes něco špatnýho sní, že má průjem, takže to taky musí člověk skončit, to jsou takový nepříjemný situace spíš pro toho pejska, než pro ty klienty.“

V dalších výpovědích zaznělo, že pro informátory je nepříjemné, když např. dítě zatahá psa za chlupy, v období hárání fen pes skáče na děti (přirozený pud), agresivní klient, který může psovi ublížit apod.

Kapitola shrnuje toto téma tak, že pokud informátor psa nevlastní, tak v canisterapii se to projevuje tím, že informátor nemůže klientovi poskytovat informace o psovy (nemůže si s ním o něm povídat, vyprávět apod.). Povídání si o psovi, vyprávění o něm je jedna z důležitých součástí canisterapie a tedy o tuhle část je klient ochuzen. Ve vztahu k člověku se nevlastnění canisterapeutického psa projevuje tím, že Informátor neví, co od psa může očekávat, nemůže se o něho starat sám (venčit ho, koupat apod.).

To, že pes nemá jednoho majitele, na něj patrně nemá vliv, pokud je k tomu vychován od štěněte, je ve vyhovujících podmínkách (svůj kotec, jídlo apod.). Je nutné ale také zohlednit plemeno psa.⁴⁰

---

⁴⁰ Jsou psy, kteří jsou více nebo méně fixovaní na majitele apod.

11 Závěr

Na začátku terénního výzkumu a načítání literatury jsem neměla konkrétní představu o fungování canisterapie. Domnívala jsem se, že všichni canisterapeuté vykonávají canisterapii naprosto stejně. Po půlročním navštěvování canisterapie a rozhovorů s informátory jsem zjistila, že tomu tak rozhodně není.

Na základě mého pozorování a rozhovorů s informátory je možné na canisterapii nahlížet jako na trojúhelníkový vztah sociálních aktérů (canisterapeut, pes, klient)⁴¹, kteří musejí být v harmonii, aby tento celý proces fungoval. Jakmile by jedna složka neplnila svoji úlohu, celý systém by přestal fungovat.

Základem canisterapie je vztah (pouto, důvěra) mezi člověkem a psem. K tomu, aby celá canisterapie fungovala jako sociální síť, je potřeba, aby prostředí, kam canisterapeutický tým dochází, bylo příjemné, pohodové a vstřícné vůči týmu („canisterapeut-pes“), personál by měl být ochotný, trpělivý a měl by mít pozitivní přístup.

Na základě mého terénního výzkumu (pozorování, rozhovory s informátory) jsem poznala, že někteří informátoři vnímají psa jako méně citlivého, dovolují klientům hrubší chování k němu. Domnívám se, že tomu tak je proto, že v období, kdy pes byl štěně, tak informátoři dovolili, aby se k němu děti nebo ostatní členové rodiny chovali hruběji. Ostatní informátoři takové chování nepřipouštějí a ihned reagují.

To, že dva informátoři psa nevlastnili, se ve vztahu ke canisterapii projevovalo pouze v tom, že informátor si nemohl s klienty o psovi povídat, vyprávět mu o něm apod. Ale toto je také jedna z důležitých součástí canisterapie, o kterou byl tudíž klient ochuzen. Ve vztahu k člověku se to projevuje tak, že se informátor nemůže o psa starat, neví, co od něho může čekat apod. Z výpovědí informátorů (i na základě mého úsudku) vyplývá, že psa pravděpodobně neovlivňuje to, že nemá jednoho majitele, pokud je k tomu vychován od štěněte. Důležité je zohlednit také plemeno, socializaci, prostředí, ve kterém vyrůstá apod.

V canisterapii dochází ze strany informátorů k časté antropomorfizaci psa, která se projevuje v řadě oblastí denního života (relaxace, nemoc, práce, apod.) Právě na antropomorfizaci je založeno pouto (důvěra) mezi canisterapeutem a psem. Prostřednictvím tohoto pouta člověk „donutí“ psa, aby léčil. Antropomorfizace souvisí také s tím, že někteří informátoři ji přisuzují psovi a pohlížejí na něho jako na více citlivého vůči hrubému chování

---

⁴¹ Tyto sociální aktéry považuji za nejdůležitější, za sociální aktéry můžeme v canisterapii považovat také personál, veterinární lékaře apod.

ze strany klientů. Informátoři vztahují hrubé chování na svoji osobu a to dále přenášejí i na psa.

Můj výzkum poukázal na to, že neexistují pouze canisterapeuti, kteří vlastní psa, ale jsou i ti, kteří nemají vlastního psa a přesto canisterapii vykonávají. Canisterapeuti se osobně nesečkali s touto formou (kdy canisterapeut psa nevlastní) ale přesto většina informátorů tuto formu canisterapie neodsuzuje. Nepodařilo se mi zjistit, kolik sdružení praktikuje tuhle formu canisterapie, což by mohl být námět pro další výzkum. Z mého výzkumu je také patrné, že existují canisterapeuté, kteří na psa pohlížejí jako na méně citlivého a tudíž dovolují klientům hrubší chování k němu a naopak jsou i ti, kteří psa vidí jako citlivého a tudíž klientovi nedovolí hrubé chování k němu.

12 Bibliografie

- ANITERA o.p.s. – terapie za pomoci zvířat [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.animoterapie.cz/polohovani-se-psy-canisterapie.htm>.
- Dog Dancing Club Czech Republic [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <http://www.dogdancingclubcr.cz/>.
- DONALDSON, Jean. *Lidé a psi: střet kultur*. Vyd. 1. Praha: Plot, 2011. ISBN 978-80-7428-064-1.
- FOGLE, Bruce. *Encyklopedie psů*. Vyd. 2. Praha: Fortuna Print, 1995,1996. ISBN 80-858-7365-6.
- FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství: v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*. Překlad Věra Dvořáková. Praha: Lidové noviny, 1994. Edice 21, sv. 3. ISBN 80-710-6085-2.
- GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity*. Vyd. 1. Překlad Tomáš Prášek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Most (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2921-0.
- GALAJDOVÁ, Lenka. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Vyd. 2. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-716-9789-3.
- GALAJDOVÁ, Lenka a Zdenka GALAJDOVÁ. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-807-3678-791.
- Haf bez obav. *Magazín o psech a lidech*. [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.hafbezobav.cz/clanek-2011061102-Canisterapie.html>.
- HEJHALOVÁ, Ivana. *Výcvik vodících psů v organizaci*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2010.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-802-6202-196.
- MURPHY, Robert Francis. *Umlčené tělo*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studie (Sociologické nakladatelství), sv. 31. ISBN 80-858-5098-2.
- MACHÁLKOVÁ, Veronika. *Jinakost jinak: „Zdravotní postižení*. Pardubice, 2010. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Katedra sociálních věd.
- MÜLLEROVÁ, Simona. *Hiporehabilitace: pomoc na koňském hřbetě*. Pardubice, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Katedra sociálních věd.
- MUZIKÁŘOVÁ, Zuzana. *Přítel nejuvěrnější – současný obraz psa očima expertů*. Brno,

2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, Katedra environmentálních studií.

NERANDŽIČ, Zoran. *Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů*. Vyd. 1. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-000-1809-8.

NOVOSAD, Libor. *Tělesné postižení jako fenomén i životní realita: diskurzivní pohledy na tělo, tělesnost, pohyb, člověka a tělesné postižení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-807-3678-739.

ODENDAAL, Johannes. *Zvířata a naše mentální zdraví: proč, co a jak*. Vyd. v češtině 1. Praha: Brázda, 2007. ISBN 978-802-0903-563.

ONDROUŠKOVÁ, Markéta. *Chov koček – více než koníček*. Pardubice, 2009. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Katedra sociálních věd.

Poradna Hany Žertové [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <http://www.http://www.hanazertova.cz/socializacni-obdobi-u-psu/>.

SANDERS, Clinton. „The Sociology of Human-Animal Interaction and Relationship.“ *Humananimal.cz* [online]. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.http://humanimal.cz/clanky/sanders.html>.

SHAPIRO, Kenneth a Margo DEMELLO. *The State of Human-Animal Studies*. roč. 18, č. 3. ISSN 1063-1119. DOI 10.1163/156853010X510807. Dostupné z: <http://booksandjournals.brillonline.com/content/10.1163/156853010X510807>.

Slovník cizích slov [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <http://www.http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>.

SILVERMAN, David. *Ako robiť kvalitatívny výskum: praktická príručka*. Překlad Martin Štulrajter. Bratislava: Ikar, 2005. ISBN 80-551-0904-4.

STANČÍKOVÁ, Markéta a Jitka ŠABATOVÁ. *Canisterapie v teorii a praxi: Sborník her a pomůcek pro praktickou realizaci canisterapie u různých cílových skupin*. Vyd. 1. Opava: Ing. Dalibor Gregor, 2012. ISBN 978-80-87731-00-0.

Veterinární klinika BonaVet. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://www.bonavet.cz/clanky/omyly-a-myty-o-zdravi-psu-a-kocek.html>.

WOLOY, Eleanora M. *Pes a lidská duše: studie o povaze vztahů mezi člověkem a psem a o významu symbolických obrazů psa v mýtech, snech a představách*. Vyd. 1. Překlad Gabriela Bachelová. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005. ISBN 80-858-8042-3.

Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole. Vyd. 1.
Editor Viktor Lechta. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-679-7.

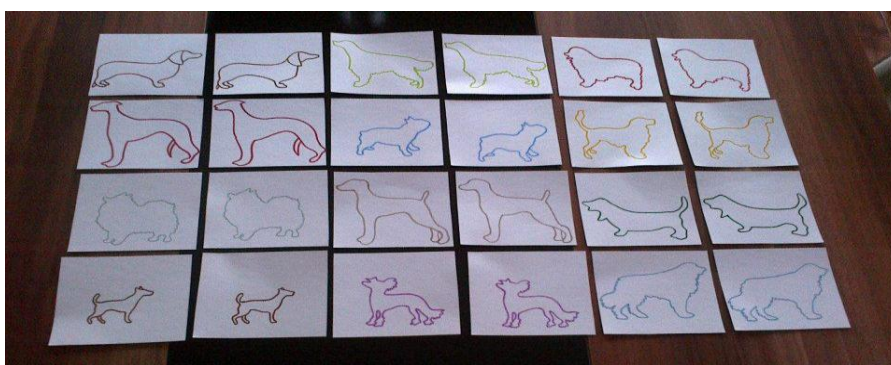
Zooterapie ve světle objektivních poznatků. Editor Miloš Velemínský. České Budějovice:
Dona, 2007. ISBN 978-807-3221-09.

PŘÍLOHY

1) Pomůcky na canisterapii pro děti

Děti na základě obrázků mají poznat v jaké náladě je pes

Poznávání plemen psů

2) Fotografie z hodiny canisterapie (zdravé děti)

